

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ
«ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ»

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ ОБЛАСТІ – ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

Матеріали

семінару-наради для керівників публічних бібліотек та заступників
директорів по роботі з дітьми

6 листопада 2019 р.
м. Покровськ

Маріуполь 2019

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ ОБЛАСТІ – ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

Матеріали

семінару-наради для керівників публічних бібліотек та заступників директорів
по роботі з дітьми

6 листопада 2019 р.
м. Покровськ

Маріуполь 2019

УДК 027.625(477.62)

П88

П88

Публічні бібліотеки області – пріоритети розвитку : зб. матеріалів семінару-наради для керівників публ. б-к та заступників директорів по роботі з дітьми [Електрон. вид.] / уклад. К. Ф. Овсєєва ; ред. М. Л. Шевцова, Л. В. Козінченко ; відповід. за випуск Ю. С. Василенко ; Комун. закл. культури «Донецька обласна бібліотека для дітей», Маріуполь, 2019. – 34 с.

УДК 027.625(477.62)

ЗМІСТ

Василенко Ю. С.

Публічні бібліотеки Донецчини: стан та вектори реформування.....4

Мельник Л. М.

*Значення та можливості регіонального відділення УБА в розвитку
бібліотечної спільноти Донецької області.....7*

Козінченко Л. В.

Сучасні орієнтири діяльності дитячих бібліотек.....9

Пилипенко Н. Е.

Сучасна бібліотека – соціокультурний центр міста.....14

Шевцова М. Л.

Організація роботи публічної бібліотеки в ОТГ (Презентація довідника).....18

Кириленко Т. М.

Організація простору сучасної бібліотеки – один із чинників її привабливості.....22

Овсєєва К. Ф.

Віртуальний простір бібліотеки та облік Е-користувачів.....29

Мосієва І. Г.

Інформаційно-бібліографічні послуги сучасних бібліотек.....32

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ ДОНЕЧЧИНИ: СТАН ТА ВЕКТОРИ РЕФОРМУВАННЯ

«Кожен з нас повинен дивитися вперед, а не назад. Світ змінюється з величезною швидкістю. І ніхто не може видати наказ зупинити ці зміни.»

Шимон Перес

Бібліотеки Донецької області є одним з базових елементів культурної, освітньої та інформаційної інфраструктури регіону. У сучасному світі бібліотеки забезпечують відкритість і доступність інформації, формують громадянську свідомість, створюють умови для розвитку і самореалізації особистості, сприяючи творчому розвитку і навчанню впродовж всього життя.

Інформація – найважливіший стратегічний ресурс розвитку суспільства. Якісне формування інформаційної інфраструктури регіону – запорука високого рівня розвитку його наукового, технологічного й культурного потенціалу, який є неможливим без бібліотек.

Бібліотеки є потужним ресурсом соціально-економічного та культурного розвитку регіону, ключовим інститутом в побудові інформаційного суспільства та суспільства, заснованого на знаннях, об'єднуючим соціальним інститутом, що сприяє сталому розвитку.

Відповідно, бібліотеки можуть розглядатися як установи, що підтримують і беруть участь в реалізації державних реформ, що впливають на процеси модернізації та демократизації суспільства через сприяння процесам розвитку науки, освіти, економіки та культури.

Наразі реформи, пов'язані з децентралізацією, є певним викликом для багатьох закладів культури, які мають знайти своє місце, окреслити шляхи подальшого існування та визначити нові напрями та форми надання населенню культурних, інформаційних та дозвілєвих послуг на найвищому європейському рівні. Тому виникає потреба у визначенні пріоритетних напрямків розвитку публічних бібліотек області, які б забезпечували їх ефективне функціонування в нових умовах.

Визначення проблем, на розв'язання яких потрібно звернути увагу в першу чергу, ґрунтується на результатах аналізу діяльності публічних бібліотек, централізованих бібліотечних систем (ЦБС), що віднесені до сфери управління Міністерства культури України, в цілому по регіону та по сільській місцевості. Населення регіону обслуговують 429 публічних бібліотек з території Донецької області, підконтрольної українській владі, 53 з них для дітей, 1 – для юнацтва, 259 – знаходиться у сільській місцевості. У 8 об'єднаних територіальних громадах населення обслуговує 71 бібліотека (44 – міські, 27 – сільські). Крім стаціонарних бібліотек активно працюють 335 пунктів бібліотечного обслуговування.

Бібліотекам характерна слабка матеріально-технічна база, а саме: 25,4% будівель бібліотек регіону потребує ремонту, всього 48% бібліотек мають комп'ютери, 45,2% копіювально-розмножувальну техніку, доступ до Інтернету мають 42,7% бібліотек, електронну пошту – 47,8%, а електронні каталоги мають лише 12 публічних бібліотек області. Транспортних засобів немає в жодній бібліотеці регіону.

У фондах публічних бібліотек області зосереджено майже 7,5 мільйонів примірників документів, але спостерігається тенденція зменшення бібліотечних фондів і це пов'язано з великою зношеністю та застарілістю фондів та недостатнім обсягом комплектування. Для зразка: у 2018 році до бібліотек надійшло 253,69 тис. примірників документів, що на 405,37 тис. примірників документів менше ніж у 2017 року. Щорічно всіма підрозділами публічних бібліотек регіону обслуговується більше ніж півмільйона користувачів (у 2018 році ця цифра

склала 513800 користувачів), яким видається більше 10 млн. 275 тис. примірників документів. Кількість відвідувань бібліотеки становить більше 3,5 млн. раз.

Загальна кількість бібліотечних працівників складає - 900 осіб, з них 60,2% мають фахову бібліотечну освіту; 10,6% бібліотечних працівників мають стаж бібліотечної роботи до 3 років, 16,0% – від 3 до 9 років, 20,7% – понад 10 років, 52,7% – понад 20 років.

Пріоритетні напрями діяльності бібліотек області полягають у досягненні мети бути необхідними громаді, забезпеченні розвитку бібліотек як інформаційно-просвітницьких центрів, центрів спілкування, просвіти, згуртування мешканців навколо ідеї єдиної держави. З метою поширення комунікацій з громадськістю, місцевими органами влади бібліотеки працюють над реалізацією творчих проєктів. При бібліотеках діють Інтернет-центри (пункти доступу громадян), центри інформації з питань діяльності органів місцевої влади.

Протягом останніх років поряд із традиційними напрямками роботи в практику бібліотек широко входять новітні інформаційні технології, модераторство, дистанційне навчання. Бібліотеки активно працюють над залученням громадськості до проведення спільних творчих заходів для популяризації читання, посиленням ролі бібліотек як центрів читацького розвитку. Велика кількість бібліотек області, постійно беруть участь в різноманітних грантових проєктах, що сприяє запровадженню ІТ- технологій в бібліотеках, покращенню матеріально-технічного стану та впровадженню нових бібліотечних сервісів та послуг.

Отже, головною метою публічних бібліотек регіону є створення системи інформаційно-бібліотечного обслуговування населення, що забезпечуватиме конституційні права громадян на рівний і вільний доступ до інформації.

Для реалізації зазначеної мети важливим є:

- забезпечення широкого доступу до інформації через створення мобільної бібліотеки та створення нових бібліотечних просторів у бібліотеках області, зміцнення їх матеріально-технічної бази;
- покращення комплектування та збереження книжкових фондів, поповнення бібліотечних фондів бібліотек регіону документами українською мовою та кращими зразками світової літератури, мовами національних меншин;
- розширення застосування новітніх інформаційних технологій через сучасне технічне оснащення бібліотек та створення на базі існуючих публічних бібліотек регіону – бібліотек-медіатеک;
- збереження і розвиток системи міжбібліотечного абонементу і електронної доставки документів (МБА і ЕДД), при цьому МБА і ЕДД розглядаються як комплекс форм обслуговування для віддалених користувачів;
- впровадження в бібліотечну діяльність нових культурних практик, спрямованих на підвищення інтересу до читання різних груп населення, особливо дітей та молоді;
- проведення заходів спрямованих на підвищення кваліфікації бібліотечних працівників та організацію заходів стимулюючих професійну активність.

Проблеми, які існують в бібліотеках, взаємопов'язані та досить складні. Для їх вирішення найбільш продуктивним є використання програмно-цільового методу, який передбачає узгодження в рамках єдиної програми комплексу заходів по напрямках, пріоритетних завданнях, виконавцях і ресурсах та базується на кращому загальноєвропейському досвіді. Тому з'явилася потреба у створенні програми розвитку публічних бібліотек регіону «Бібліотеки Донецчини 2020-2022», в якій будуть визначені основні шляхи розв'язання існуючих проблем.

За словами американського вченого-економіста П. Друкера, «щоб мати майбутнє, потрібно бути готовим робити щось нове». Ми не повинні боятися змін і бути впевненими в своєму праві на існування в ХХІ ст. Тому сьогодні ми говоримо про те, що бібліотека – це не просто храм знань та центр культурного життя населення, це безпосередньо осередок розвитку та підтримки місцевої громади.

ЗНАЧЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ВІДДІЛЕННЯ ВГО УБА В РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПІЛЬНОТИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Громадська організація «Донецьке обласне відділення Української бібліотечної асоціації» (далі в тексті ГО «ДОВ УБА») є відокремленим підрозділом Всеукраїнської громадської організації «Українська бібліотечна асоціація». Метою діяльності ГО «ДОВ УБА» є всебічне сприяння розвитку бібліотечної справи і забезпеченню права читачів та споживачів інформації на якісне і своєчасне бібліотечне та інформаційно-бібліографічне обслуговування, а також захист соціальних та інших спільних інтересів членів ГО «ДОВ УБА».

У середньому за рік реєстрацію до ГО «ДОВ УБА» проходять 220-230 бібліотечних фахівців Донецької області, тобто 25,5 % від загальної кількості працюючих бібліотекарів (за звітом 2018 року на 01.01.2019 р. бібліотекарів усього 900). Розмір добровільних індивідуальних пожертвувань складав 50,00 грн. у 2017 р., з 2018 р. і по сьогодні – 100,00 грн. на рік. Наше регіональне відділення не має посад, які б отримували матеріальну винагороду за діяльність. Обов'язки голови виконуються на волонтерських засадах, бухгалтерію вести допомагає на волонтерських засадах бухгалтер централізованої бухгалтерії управління з гуманітарних питань Краматорської міської ради.

На сайті ЦМПБ м. Краматорська створено рубрику ГО «ДОВ УБА», де розміщено матеріали за розділами: ДОКУМЕНТИ, НОВИНИ, ОГОЛОШЕННЯ, КОНКУРСИ, ЧЛЕНСТВО.

За період травень 2017 р. - вересень 2019 р. ГО «ДОВ УБА» приймала участь в організації і проведенні обласних заходів з підвищення професійної кваліфікації, а саме:

- круглий стіл «Розвиток бібліотечної справи в Донецькій області» (червень 2017 р.) в рамках проведення консультацій з громадськістю;
- в рамках підготовки круглого столу, з ініціативи ГО «ДОВ УБА», публічними бібліотеками ЦБС, РЦБС та окремими бібліотеками проведено опитування мешканців міст, сіл, смт щодо визначення місця та ролі публічної бібліотеки в соціокультурному середовищі населеного пункту та оцінки важливої ролі бібліотечних закладів як центрів місцевої активності - «Бібліотеки в житті громадян: інформаційний простір, сучасні послуги, перспективи розвитку»;
- обласний семінар «Розвиток бібліотек в умовах реал-тайму: проєкція на майбутнє»;
- обласний семінар-практикум «Творчий підхід до складання річних планів та звітів»;
- для бібліотекарів районних і сільських бібліотек Донецької області проведено тренінг «Фандрейзинг та проєктний менеджмент для сільських бібліотек». Тренером запрошено Башун Олену Володимирівну: кандидат педагогічних наук, працювала менеджером тренінгових центрів Програми «Бібліоміст» в Україні, головний редактор журналу «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика України» (м. Київ), Фулбрайтівський стипендіат (США);
- «Дитячі бібліотеки Донеччини: різноманітність форм діяльності та єдність цілей» – тема обласного проблемно-цільового семінару для бібліотекарів дитячих бібліотек (Краматорська ДЦБ ім. О.Пушкіна);
- в період підготовки до семінару проведено міні-опитування фахівців дитячих бібліотек області «Дитяча бібліотека області: якою ми її бачимо?»;
- семінар - нарада для директорів та провідних спеціалістів області «Планування роботи бібліотек на 2019 рік: інформуємо, радимо, пропонуємо»;

- обласний семінар «Сільська бібліотека в житті громади: стратегічне партнерство» (Покровська РЦБС);
- обласний семінар бібліотечних працівників «Сучасна бібліотека – інформаційний, дозвілєвий, освітній та соціальний центр громади» (як заняття Школи професійного розвитку) (Добропільська ЦБС);
- школа професійного розвитку «»Бібліотека у віртуальному просторі: блоги, QR-коди).

В організації та проведенні цих заходів ГО «ДОВ УБА» надавала добровільні пожертвування, розмір яких визначався рішенням президії регіонального відділення згідно протоколів засідання.

- ГО «ДОВ УБА» ініціювала проведення обласних конкурсів: на кращий інноваційний проект серед сільських бібліотек «Бібліотека – центр розвитку місцевої громади» до Всеукраїнського дня бібліотек (2017 р.) та «Краща бібліотека року - 2018».

- За кількістю балів для визначення розміру заохочувальних призів місця розподілено:

- 2017 р. - Ямпільська селищна бібліотека – 83 бали; Районна бібліотека Костянтинівської райдержадміністрації – 73 бали. На придбання літератури, комплектуючих до комп'ютерної техніки вказані бібліотеки отримали відповідно 3000 та 2000 грн. за рішенням президії ГО «ДОВ УБА» (на придбання літератури та комплектуючих до комп'ютерної техніки);

- 2018 р. Згідно критеріїв оцінки конкурсних робіт журі прийнято рішення визначити тільки перші місця:

Номінація «Бібліотечна простір - від традицій до інновацій»: Бібліотека-філія для дітей м Костянтинівка; Ялтинська селищна бібліотека Мангушського району;

Номінація «Бібліотека. Громада. Соціальне партнерство»: Центральна міська бібліотека м Добропілля; Новоолександрівська сільська бібліотека-філія Олександрівської РЦБС.

- Визначені бібліотеки отримали грошову винагороду за рішенням президії ГО «ДОВ УБА» - по 6 тис. грн. кожна (придбання літератури, комплектуючих та комплектуючих до комп'ютерної техніки).

Проведено також конкурс на кращий логотип регіонального відділення УБА. Кращим логотипом, за більшістю голосів (вісім до одного), визнано творчу роботу провідного методиста централізованої бібліотечної системи м. Торецька Лукахіної Віри Миколаївни. Логотип використовується в оформленні вихідних документів.

Регіональне відділення надає також фінансову підтримку для участі бібліотечних фахівців Донецької області в різноманітних формах підвищення професійної кваліфікації всеукраїнського та міжнародного значення, підтримує проекти ВГО УБА, що стосуються кожної публічної бібліотеки.

Наприклад, 2018 рік:

- Перерахування добровільних пожертвувань за участь у V Зимовій школі молодих бібліотекарів (4 бібліотекаря); за участь у III Міжнародному форумі молодих бібліотекарів (2 бібліотекаря); за участь у Літній школі адвокатури (липень, 1 бібліотекар); за участь у IX Львівському міжнародному бібліотечному форумі (1 бібліотекар);

- Перерахування добровільних пожертвувань на створення карти бібліотек України (за 2018 та 2019 рік усього 1300,00 грн.);

2019 рік:

- Перерахування добровільних пожертвувань за участь у IV Міжнародному форумі молодих бібліотекарів у Харкові (2 бібліотекаря); за участь у VI Зимовій школі молодих бібліотекарів с. Ізки Закарпатської області (1 бібліотекар); за участь у науково-практичному семінарі УБА м. Київ (2 бібліотекаря); за участь у VII Літній школі адвокатури м. Світловодськ (1 бібліотекар); за участь у 12 Форумі молодих бібліотекарів м. Познань (Польща) (1 бібліотекар); за участь у 10 Львівському міжнародному бібліотечному форумі (7

бібліотекарів); за участь у семінарі-тренінгу м. Тернопіль (1 бібліотекар). Усього 23 бібліотечні фахівці відвідали перераховані заходи.

ГО «ДОВ УБА» на клопотання колективів ЦБС, РЦБС подає листи на ВГО УБА для заохочення окремих працівників області та листи-підтримки щодо участі бібліотек у конкурсі «Краща бібліотека року». Так, в 2019 році Почесною відзнакою «За відданість бібліотечній справі» нагороджено Мартиненко Людмилу Іванівну, завідувача Лисівської сільської бібліотеки-філії КЗ «Покровська районна централізована бібліотечна система»; Грамотою ВГО УБА нагороджено Помоз Олену Григорівну, директора ЦМПБ м. Краматорська. Щиро вітаємо колег з нагородами!

Усі перераховані вище дії регіонального відділення УБА щодо фінансової підтримки вирішувалися через засідання президії ГО. Звичайно, що всі вони відбувалися в телефонному режимі. Хочу подякувати особисто усіх членів президії за реагування та сприяння у прийнятті рішень.

До президії входять: Мельник Л.М., голова ГО «ДОВ УБА», заступник директора ЦМПБ м. Краматорська з основної роботи; Помоз О.Г., директор ЦСПБ м. Краматорськ; Романченко Т.О., директор ЦБС м. Дружківка; Осипова Т.І., директор ЦБС м. Лиман; Луценко Л.Я., директор Слов'янської РЦБС; Оратовська Т.В., директор Костянтинівської ЦБС; Мамедова Л.М., директор ЦБС м. Слов'янськ; Лата Т.І., директор РЦБС Волноваського району; Біленко Т.М., директор ЦБС м. Бахмут.

У 2020 році нашому регіональному відділенню виповнюється 30 років. І того ж року заплановано проведення звітно-виборчої конференції та аудит фінансової діяльності за період 2017 – 2019 років. Конференція буде проходити за участю представника ВГО УБА. Звичайно, президія організує роботу з підготовки та проведення конференції і за допомогою та безпосередньою участю членів відділення.

Звертаюсь до вас, шановні колеги, з пропозицією створення сторінки ГО «ДОВ УБА» у Facebook, чи власного блогу. Сподіваюсь, що он-лайнове представництво відділення відіграє корисну роль у його розвитку.

Козінченко Лілія Володимирівна,
заступник директора з науково-методичної
діяльності ДОБД

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК

Місія дитячих бібліотек полягає в тому, щоб, використовуючи всі наявні ресурси, надати дітям оптимальні умови для культурного розвитку, формування і задоволення їх освітніх, комунікативних та інших потреб, іншими словами, створити середовище розвитку дитини через читання, книгу і інші види матеріалів, що відповідають його статевим, соціокультурним та індивідуальним особливостям.

Німецький вчений-соціолог **Макс Вебер** звернув увагу на те, **що головним у соціальному житті є «очікування»**. Звертаючись у бібліотеку, користувач-дитина має певні очікування. Створити умови та задовольнити його очікування, виконати запити та забезпечити доступ до інформації – одна з головних функцій бібліотеки яка обслуговує дітей. Сьогодні одним із головних завдань дитячої бібліотеки є формування іміджу бібліотеки та готовність бібліотечних фахівців змінюватися задля надання сучасних та якісних послуг.

Якість для дитячої бібліотеки — це орієнтир на інтереси користувачів:

- Дитяча бібліотека повинна відповідати потребам зростаючої особистості: надавати соціально значущу інформацію і документи.

- Дитяча бібліотека це особливість потреб дітей в соціальній адаптації до навколишнього світу, яка полягає в їх прихованому (латентному) характеру. Діти не можуть чекати, задоволення їх потреб носить миттєвий характер за принципом «тут і зараз».

- Дитяча бібліотека - інститут сприяння соціалізації особистості, її формування за допомогою книги і читання.

- Дитяча бібліотека - центр дитинства в зоні обслуговування: збирає, аналізує інформацію про дитяче читання, культурне середовище дитинства, освітнє середовище.

- Дитяча бібліотека виступає зберігачем дитячої субкультури. З цією метою дитяча бібліотека має співпрацювати з усіма державними, комерційними, некомерційними, громадськими організаціями, що займаються проблемами дитинства і захистом прав дитини.

Сьогодні бібліотеки переживають переломний етап свого розвитку, це час, коли їх сучасний стан кардинально відрізняється від минулого, а майбутнє досить невизначене (реформа децентралізації).

У кожної людини її невизначеність викликає хвилювання і турботу, але разом з тим і дає шанс вибору найбільш вдалого варіанту свого майбутнього, виходячи з можливостей та з урахуванням умов, потреб та очікувань дитини-читача. І все залежить від того наскільки ми активні та готові до змін, від зусиль бібліотечних фахівців спрямованих на задоволення потреб суспільства. Останні роки доводять, що виключно від пропозицій дитячої бібліотеки залежить організація роботи бібліотеки не на сьогодні, а на майбутнє.

Які ж завдання стоять перед дитячими бібліотеками Донецчини у процесі формування подальшого свого розвитку і бачення майбутнього? Сучасна бібліотека максимально розширює коло свого впливу, знаходить потенційних користувачів через всі можливі канали комунікації, тобто змінюється парадигма мислення бібліотечних працівників – коли центром уваги стає не носій інформації, а її споживач. Формат бібліотеки як клубу живого спілкування стає все більш популярним і необхідним у житті дітей та підлітків «ТРЕТІМ МІСЦЕМ», як і перші два дім і школа. БІБЛІОТЕКА МАЙБУТНЬОГО – це реальний і віртуальний демократичний простір, який забезпечує безперешкодний доступ до інформації користувачів незалежно від їх статусу та місцезнаходження та стане частиною національної та світової інформаційної системи і надаватиме можливість отримувати інформацію з будь-якого джерела без часових, географічних та інших обмежень та стане місцем для неформальної освіти, простором для розвитку творчих здібностей.

Бібліотеки, продовжуючи бути одним із найважливіших культурних місць для дітей, сьогодні потребують необхідних кардинальних змін задля збереження свого статусу як центрального інституту культури для дітей. Над вирішенням цієї проблеми працюють і зарубіжні фахівці. Наведу витяг з доповіді, випущеної Управлінням бібліотек Данії, де рекомендується радикально змінити сферу бібліотечного обслуговування дітей. При підготовці доповіді були використані результати нарад комітету, який протягом року проводив обговорення проблеми бібліотечного обслуговування дітей, зміни їх медіа-звичок і змін в повсякденному житті.

Основні рекомендації комітету визначені як «Десять заповідей»

1. Нові компетентності створюють новий вигляд діяльності в бібліотеці. Новий медіаландшафт, нові культурні звички, різні потреби і чекання дітей вимагають розвитку професійних умінь бібліотекарів. Персонал бібліотеки має бути більш «видимим» в Мережі, розвивати новий вигляд обслуговування в бібліотеці і організовувати зустрічі і діалоги з користувачами там, де вони насправді знаходяться.

2. Бібліотечний простір повинен вражати та надихати. В роботі дитячої бібліотеки необхідні нові концепції оформлення, дизайну фізичного простору бібліотеки. Бібліотека має бути приваблива для дитини і для навчання, і для проведення дозвілля.

3. Дитячі бібліотеки розвивають свої «мережеві» послуги. Створюються нові структури та послуги, тобто використовують соціальні технології і залучають персонал для створення ресурсів в комп'ютерних мережах для дітей.

4. Діти грають – в бібліотеці. Бібліотека може перетворити гру і ігрову культуру на головну сферу своєї діяльності та створити ігровий простір (зі штучними іграшками та для масових ігор).

5. Бібліотека дає дітям досвід читання і навички читання. Бібліотека продовжує промоцію дитячого читання та здобуття досвіду читання і розвитку навичок читання.

6. Створювати «активи», розвиваючи нові форми співпраці між шкільними і публічними бібліотеками. Тісна співпраця школа+бібліотека, це можливість координації дій з обслуговування дітей. Використання різних компетентностей фахівців цих двох типів бібліотек для покращення роботи.

7. Бібліотека створює відчуття приналежності до співтовариства навіть у тих, хто до нього не входить. Бібліотеки пристосовують свої простори до потреб дітей з особливими потребами: які мають інвалідність, соціально уразливих дітей і дітей з інших культур. (ТПО, нацменшинства, роми інші).

8. Бібліотека підтримує навчання і культурний розвиток.

Чи можемо ми ігнорувати глобалізацію та нові технології, боротися проти незрозумілих нам трендів, але ми маємо визнати, що вони існують. Чи роблять вони наших дітей більш самотніми та безпорадними?

- Безпека і права людини в інтернеті (мережі). Чи хочемо ми та наші діти бути публічними у всьому?

- Дитячі бібліотеки підтримують навчання і самоосвіту, які дають дітям можливість зростати і розвивати навички роботи з різними видами текстів та медіатекстів, створення і обміну текстами, звуками і зображеннями.

9. ***Бібліотека повинна звертатися до дітей.***

- Дитина народжена зі смартфоном у руці: чи будемо ми їх тримати за руку, чи займемо місце у її гаджеті.

- Бібліотека звертається до дітей та пропонує послуги в тих місцях, які діти відвідують: у дошкільних закладах, центрах денного догляду за дітьми, школах та об'єднаннях.

10. ***Керівництво бібліотеки зосереджує свою увагу на дітях.*** Керівництво бібліотек визначає як пріоритет персонал, гроші і час для постійного переосмислення, впровадження інновацій і адаптації бібліотечного обслуговування дітей до потреб місцевої громади.

Що ж таке Інновація?

■ *Інновація* - це впроваджений зразок діяльності, продукції, послуг, що має якісною характеристикою абсолютну або відносну новизну;

■ *Інновація* - виходить за межі засвоєних традицій;

■ *Інновація* - виводить професійну діяльність на принципово поліпшений або якісно новий рівень.

Не дивно, що і у дитячих бібліотеках розпочався інноваційний рух, сутність якого є оновлення змісту й методів роботи та управління, що дозволило зробити прорив до нових технологій, нової якості бібліотечної справи. Кращим прикладом такої роботи є Міжрегіональний ярмарок бібліотечний інновацій Бібліокре@тив.

http://biblio-yarmarok.blogspot.com/p/blog-page_14.html

Цього року на ярмарок інновацій від бібліотек Донеччини було представлено 5 ідей:

1. **Book-immersion «Занурення в книгу через гру».** Автор ідей: Людмила Олександрівна Шаталіна, завідувача міською бібліотекою для дітей м. Бахмут,

2. **Виставка-будиночок казкових героїв «Вітальня мумі-тролів Туве Янссон».** Автор ідей: Шпіт Лариса Миколаївна головний бібліотекар - відділу обслуговування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку «Центральна дитяча бібліотека ім. О.С. Пушкіна «Книжчин дім» м. Краматорськ.

3. **Абетковий трансформер «Ази етикету».** Автор ідеї: Іванова Олена Володимирівна, зав. відділом дитячого та сімейного читання, «Донецька обласна бібліотека для дітей».

4. **Котячий квартал «МурМурЛендіЯ».** Автор ідеї: Куліш Ірина – головний бібліотекар Маріупольської централізованої бібліотечної системи.

5. **Книжкова повчалка «Твоя ВООК-історія».** Автор ідеї: Козінченко Л.В. – заступник директора НМД «Донецька обласна бібліотека для дітей».

«Купили» для реалізації у 2019-2020 роках 4 ідеї:

1. **«Відкрита школа читача, або школа бібліотечних лайфхаків»**, автор ідеї: Юлія Цимбалюк Національна бібліотека України для дітей;

2. **Блікфанг «Фантастичні книги і де їх шукати» + віртуальна гра «В країні Магії та Чарівництва»**, автор ідеї: К. Кругла Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач»;

3. **Кольорові посиденьки «Сім дні читання»**, автор ідеї: Кацарська Н. Херсонська обласна бібліотека для дітей;

4. **Акція «БібліоШАРА»**, автор ідеї: Тарасенко О. Полтавська обласна бібліотека для дітей;

Запрошуємо, вас колеги, долучитися до проекту «Біблікре@тив»!

Взявши «курс на інновації» бібліотека повинна враховувати певні аспекти, а саме:

- Не можна відноситись до інноваційного розвитку бібліотечної справи як до тимчасового, явища. Впровадження інновацій – це не мода, це постійна нагальна потреба;
- Бібліотечна інновація – це не кінцева мета, а засіб, інструмент, за допомогою якого мета досягається;
- Будь-яка інновація з часом неминуче перетворюється на повсякденність, а згодом у традицію.

Для того, щоб бібліотека відповідала сучасному рівню вимог їй необхідно:

- робити те чого не робить ніхто;
- дружити з владою, доводячи їй свою корисність, зацікавлюючи її у співпраці;
- шукати варіанти і можливості, а не наголошувати на нереальності вирішення проблем;
- брати ідеї у інших, трансформувати їх під себе;
- впроваджувати, міняти, знову впроваджувати.

Все в наших руках. І, наостанок, приведу рекомендації секції публічних бібліотек ІФЛА вироблені для сучасних бібліотек в умовах глобалізації:

- Усвідомте свою унікальність у всьому тому, що стосується наших ресурсів, можливостей і завдань;
- Використовуйте всі можливості, але не забувайте про безпеку;
- Шукайте шляхи співпраці, а не протистояння;
- Пам'ятайте, що читач первинний, а бібліотекар вторинний;
- Вчіться аналізувати будь-яку інформацію – навіть ту, яку отримуєте зі сторінок періодики, екранів телевізорів, розмов з колегами і друзями;
- Вчіться прогнозувати;
- Діліться своїми проблемами, цілком ймовірно, що хтось вже знайшов їх рішення.

Намагайтеся слідувати цим пропозиціям, вчіться аналізувати, прогнозувати та працювати у випереджаючому режимі. І робити це постійно, щодня щоб інновації стали невід'ємною частиною бібліотечного життя.

Доцільно знайомити користувачів-дітей з питаннями **розвитку суспільства та сталого способу життя** через низку бібліотечних послуг, задля чого УБА рекомендує бібліотекам (дитячим) України включити до планів соціально-культурних заходів бібліотеки активності, присвячені відзначанню дат ООН, що відповідають Глобальним ЦСР. Це можуть бути книжкові виставки, інформаційні години, флешмоби в соцмережах, вуличні акції, тренінги та освітні програми.

Підставою є: Указ президента України №722/2019 (від 30 вересня 2019 р.) «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». – Режим доступу:

<https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

Рекомендовані інформаційні ресурси для детального ознайомлення:

Цілі сталого розвитку для дітей України : Національна доповідь. – Режим доступу:

<http://knowledge.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/SDGsForChildren>

[NationalReport.pdf?fbclid=IwAR2xh02OwoiGG-](http://knowledge.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/SDGsForChildrenNationalReport.pdf?fbclid=IwAR2xh02OwoiGG-1nmhBYwOk7hR2WabjWpCXmgJX7NidI2U7PYb2kpeyJFNg)

[1nmhBYwOk7hR2WabjWpCXmgJX7NidI2U7PYb2kpeyJFNg](http://knowledge.org.ua/wp-content/uploads/2019/08/SDGsForChildrenNationalReport.pdf?fbclid=IwAR2xh02OwoiGG-1nmhBYwOk7hR2WabjWpCXmgJX7NidI2U7PYb2kpeyJFNg)

Рекомендуємо включити до переліку заходи, покликані просувати цивілізаційні проблеми відзначання наступних днів:

Міжнародний день боротьби з бідністю (17 жовтня), що відповідає Глобальним цілям 1 і 2 («Ні бідності», «Ні голоду»);

Всесвітній день здоров'я (7 квітня), що відповідає Глобальній цілі 3 («Гарне здоров'я»);

Всесвітній день водних ресурсів (22 березня), що відповідає Глобальній цілі 6 («Чиста вода на належні санітарні умови»);

Міжнародний день захисту клімату (15 травня), що відповідає глобальній цілі 13 («Боротьба зі зміною клімату»);

Всесвітній день дикої природи (3 березня), що відповідає Глобальним цілям 14 і 15 («Збереження морських екосистем», «Збереження екосистем суші»)

Всесвітній день Матері-Землі (22 квітня), що відповідає Глобальним цілям 14 і 15 («Збереження морських екосистем», «Збереження екосистем суші»)

Всесвітній день океанів (8 червня), що відповідає Глобальним цілям 14 і 15 («Збереження морських екосистем», «Збереження екосистем суші»)

Всесвітній день боротьби з опустелюванням і засухою (17 червня), що відповідає Глобальним цілям 14 і 15 («Збереження морських екосистем», «Збереження екосистем суші»)

День «Нуль дискримінації» (1 березня), що відповідає Глобальній цілі 5 («Гендерна рівність»).

Міжнародний день миру (21 вересня), що відповідає Глобальній цілі 16 («Мир та справедливість»).

У залежності з особливостями розвитку різних регіонів України, бібліотеки можуть долучати до вищезазначеного переліку відзначання інших подій, що пов'язані з економічними або соціальними аспектами життя. Наприклад:

Міжнародний день добровольців в ім'я економічного і соціального розвитку (Всесвітній день волонтерів) (5 грудня), що відповідає Глобальній цілі 8 (Достойні робочі місця та економічне зростання)

Міжнародний день жінок і дівчаток в науці (11 лютого), що відповідає Глобальній цілі 5 («гендерна рівність»)

Міжнародний день біологічного різноманіття (22 травня), що відповідає Глобальній цілі 15 («Забезпечення життя на Землі»)

Всесвітній день охорони навколишнього середовища (5 червня), що відповідає Глобальній цілі 15 («Забезпечення життя на Землі»).

СУЧАСНА БІБЛОТЕКА – СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР МІСТА

Сучасна бібліотека – соціокультурний центр, робота якого спрямована на згуртування громади, гармонійне її співіснування. Завдяки інноваційним рішенням і впровадженню новітніх форм роботи, бібліотеки стають не тільки інформаційними, а й соціально-психологічними та творчими осередками громади.

Покровська міська централізована бібліотечна система налічує 5 бібліотек-філій, Центральну дитячу бібліотеку ім. Олени Теліги та Центральну міську бібліотеку ім. Т. Г. Шевченка. Послугами 7 бібліотек ЦБС користуються більше 16 тис. чоловік, тобто майже 22 відсотки населення міста.

Бібліотеки ЦБС беруть активну участь в реалізації соціальної політики в рамках цільових державних, обласних, міських програм, проводять роботу з національно патріотичного виховання, з відродження духовності і моралі, популяризації здорового способу життя, екологічної та правової освіти населення міста. Таким чином, в бібліотеках відбувається інтеграція всіх видів і форм поширення знань, забезпечується єдність інформації, освіти, виховання та дозвілля.

Бібліотеки активно співпрацюють з органами місцевої влади, комітетом у справах сім'ї і молоді, центром соціальних служб для сім'ї, дітей, молоді, зі службою у справах дітей, з управлінням юстиції, з міським наркодиспансером, центром первинної медико-санітарної допомоги, Покровським міжрайонним відділом з питань пробації, з освітніми закладами, історичним музеєм, школою естетичного виховання ім. Леонтовича, з центром творчості та дозвілля, з громадськими організаціями

В центральній бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка створено Віртуальне робоче місце Покровського об'єднаного управління Пенсійного фонду України.

В грудні 2017 року вперше закохані нашого міста змогли скористатися спрощеною реєстрацією шлюбу в Центральній бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка, яка і на сьогодні залишається безпосереднім виконавцем започаткованого інноваційного пілотного проекту «Шлюб за добу». Проект виявився настільки популярним, що на сьогоднішній день в стінах Центральної бібліотеки укладено 208 шлюбів.

Різноманітні заходи, робота клубів, гуртків та студій визвали необхідність в розширенні функціональних особливостей приміщень та покращенні комфортного середовища. Саме для цього в Центральній бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка були трансформовані деякі приміщення бібліотеки в сучасні, з дизайнерським оснащенням інтер'єру концертну залу, прес-центр та конференц-зал.

Нетрадиційно для бібліотеки, але в нас з'явилася зала хореографії, де проходять заняття хореографією та йогою. Це дало можливість залучити окрему категорію користувачів до бібліотеки.

Колектив бібліотеки робить все для того, аби підвищити престиж закладу, і впроваджує нові напрямки роботи та успішно їх реалізує, бере участь у різноманітних проектах, співпрацює з міжнародними організаціями

Співпраця з міжнародними організаціями та участь в спільних проектах стимулює інноваційну діяльність бібліотек. Таке співробітництво і фінансова підтримка дозволили вирішувати бібліотечні проблеми, реалізовувати спільні програми, формувати інформаційний простір. Крім цього, є можливість створити нову модель бібліотеки, конкурентоздатну на ринку інформаційних послуг, зберегти не тільки традиційний контингент читачів, але й збільшити його, розширити коло друзів та соціальних партнерів, згуртувати членів громади в затишному і комфортному бібліотечному середовищі.

В цьому році ЦМБ ім. Т. Г. Шевченка бере участь у кількох проектах з Стратегії розвитку Донецької області у 2021 – 2023 роках.

З 2016 по 2018 роки Покровська центральна міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка та Родинська бібліотека-філія №4 виграли в трьох проектах Міжнародної організації з міграції під назвою «Підтримка стабілізації громад, що зазнали наслідків конфлікту на Донбасі», відкривши «Соціокультурний центр «Покровська SAKURA» та «Лабораторію єдності».

Минулого року дитяча бібліотека-філія № 13 взяла участь у конкурсі, оголошеному Покровською міською радою щодо реалізації ідей направлених на розвиток міста – Пітчінг проектів. Виграла з проектом «Сучасна бібліотека – крок у майбутнє» на придбання ІТ-обладнання, необхідного для модернізації послуг бібліотеки та проведення культурно-масових заходів.

В рамках «Соціокультурного центру «Покровська SAKURA» відкрито Клуб шанувальників японської культури, До проведення занять в Клубі приєдналися викладачі Центру японської культури «Amaterasu», що працює при Донецькому національно-технічному університеті.

Організовано **мистецьку студію «Театр однієї картини»**. Цей цикл заходів про художників та їх творчість проходить, обов'язково, з майстер-класом від професійного художника

Зважаючи на велику популярність заходів студії, в минулому році на її базі ми організували ще й **ізо студію**, яка запрошує всіх бажаючих різного віку оволодіти художньою майстерністю. Для цих занять було створено спеціальну локацію, придбано необхідне обладнання, зручні меблі.

В Родинській бібліотеці-філії № 5 також працює **ізо студія**, яку очолює теж на волонтерських засадах, професійний художник.

З метою підтримки та популяризації творчих особистостей рідного, краю було створено **мистецький простір**. Тут експонуються картини професійних художників і початківців, роботи майстрів декоративно-прикладного мистецтва та фотохудожників. Відкриття художніх експозицій обов'язково проходить за участю авторів в формі творчих знайомств. Кожна експозиція завжди підкріплюється книжковими виставками з мистецтва.

Деякі митці після завершення своєї виставки залишають бібліотеці одну зі своїх робіт. Таким чином, в нас зібралась ціла галерея, яка прикрашає холи бібліотеки і є нашою гордістю. Вже є домовленість з художницею на проведення в 2020 році в ЦМБ **персональної виставки**.

Вже кілька років, як створено в Центральній бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка **мистецький салон «Акорд кольору та ритму»**, який спрямований на об'єднання живописного, літературного, музичного та інших видів мистецтва. Всі заходи з цього циклу проходять в формі лекцій-концертів.

Більше 12 років при Центральній бібліотеці працює **Громадська організація «Творче об'єднання «Суцвіття»**, до якої входять літератори, художники, музиканти, майстри декоративно-прикладного мистецтва, краєзнавці та любителі літератури й мистецтва.

Суцвіттяни беруть активну участь в житті міста, є учасниками різноманітних заходів для дітей і дорослих, мають можливість реалізувати свої творчі здобутки, завдяки виданню авторських та колективних збірок поезії і прози, періодичних видань – газети «Суцвіття» й журналу «Суцвіття плюс». В минулому році суцвіттянами було започатковано **серію «Творчі сили Покровщини»**, книги якої стали брендом нашого бібліотеки і міста.

А при Родинській бібліотеці-філії № 4 працює **літературне об'єднання «Літосфера»**. День народження нової книги для кожного автора це визначна подія, і в нас є можливість тепер зробити із кулуарної презентації яскраве свято на великій сцені, з виступами театральних і музичних колективів з аудіо та відео супроводом.

А ще аматори поетичного слова збираються на **літературні тренінги «Магія пера»**, де обговорюють твори та навчаються майстерності в написанні поезії і прози, знайомляться з новими збірками, запрошують відомих літераторів, проводять майстер-класи які можуть

проходити, навіть, на відстані, за допомогою скайпу. На екрані фото однієї з таких **літературних скайп-зустрічей** з членом національної спілки письменників України Юлією Бережко-Камінською з м. Буча Київської області.

В плані роботи на 2020 рік вже узгоджено кілька скап-зустрічей. Наприклад, майстер-клас по скапу з написання есе з прозаїком-есеїстом з м. Києва Іриною Сидоренко.

Треба зазначити, що ми підтримуємо зв'язки з багатьма видатними людьми, які вже стали нашими друзями і залюбки приїжджають до нас на творчі зустрічі, беруть участь у фестивалях, конкурсах, форумах. Гостями нашого закладу були відомі діячі літератури та культури з різних міст України:

Куш Павло Вікторович, український письменник і журналіст, м. Київ

Капуста Микола Миколайович, заслужений журналіст України, художник-карикурист, Покровський район

Кисельова Ганна Леонідівна, поетеса, режисер, сценарист, м. Харків

Романько Валерій Іванович, письменник, кандидат педагогічних наук, м. Слов'янськ

Зоц Ігор Олексійович, журналіст, м. Київ

Ковтун Андрій Олексійович, письменник, Член КЛУ м. Запоріжжя

Яскравою, масштабною подією 2017–2019 років стало проведення **Всеукраїнського літературно-мистецького фестивалю-конкурсу «Покровський ЛІТfest»**, який зібрав в єдиний культурний простір близько 350 представників з різних областей.

Засновниками фестивалю-конкурсу та організаторами є відділ культури, туризму та охорони культурної спадщини Покровської міської ради, Покровська центральна міська бібліотека ім. Т.Г. Шевченка, громадська організація «Творче об'єднання «Суцвіття»

Метою та завданням дводенного фестивалю-конкурсу є відродження, розвиток та популяризація літератури; пошук, розкриття і підтримка творчих здібностей любителів літератури; обмін досвідом, зміцнення творчих зв'язків між літературно-мистецькими об'єднаннями, поетичними клубами, самодіяльними авторами та залучення їх до участі в культурному житті міста і країни. Ну, і, звісно ж привернення уваги до бібліотеки, книги, читання.

Підсумком фестивалю є видання колективної збірки з кращих творів конкурсантів за підтримки Покровської міської Ради. Книгу безкоштовно отримують не тільки автори книги, а й всі публічні і шкільні бібліотеки міста.

В Центральній бібліотеці широко представлена театральна платформа. Вже кілька років працює **театрально-музична студія «Натхнення»**, ляльковий театр для дітлахів «Казкове попурі» та «Театральна лабораторія від суцвіття». Для розвитку цих колективів ми в цьому році написали **проект «Топ 5 локацій бібліотечного простору» «Від серця до серця»**. Ці колективи дають можливість реалізуватись і відкрити яскраву індивідуальність кожної особистості, із задоволенням беруть участь в бібліотечних і міських заходах й конкурсах.

Улюбленим місцем дітлахів стала дитяча зона, облаштована в Центральній бібліотеці на абонементі і в читальній залі для малечі та їх батьків з цікавими пізнавальними книжками, настільними іграми, розвиваючими поробками та яскравими меблями. В Центральній дитячій бібліотеці ім. О. Теліги працює **«Бібліоняня»**.

В кожній бібліотеці Покровської бібліотечної системи ДІЮТЬ клуби за інтересами В бібліотеці-філії № 5 в клубі «У світі чудового» проходять цікаві майстер-класи з виготовлення різноманітних поробок. А люди поважного віку вже багато років збираються в бібліотеці-філії № 14 в клубі за інтересами «Криниця душі».

За ініціативою Центральної міської бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка та благодійного фонду «Без стін» вже два роки проходить цикл заходів для дітей та батьків в **клубі «Супер книга»**, а також низка благодійних заходів для переселенців, людей з інвалідністю, малозабезпечених сімей. І в наступному році ми плануємо продовжити роботу в цьому напрямку.

Людям з інвалідністю ми приділяємо особливу увагу: запрошуємо їх на всі заходи, вони є учасниками конкурсів і фестивалів, колективних збірок поезії і прози, тісно співпрацюємо з товариством УТОС

Бібліотекарі та члени Творчого об'єднання «Суцвіття» не очікують спеціального запрошення, щоб приділити увагу всім, хто її потребує. Суцвіттяни відвідують будинок для сиріт «Отчий дім» з творчими сюрпризами, передають дітям солодкі подарунки та власні книжки, а головне дарують їм увагу і любов.

Новим щорічним проектом стало проведення **Форуму видавців «Книжкові трансформації»**. Дата проведення обрана не випадково, адже саме 23 квітня відзначається Всесвітній день книги та авторського права.

На форум завітали поважні гості: директор видавництва «Український пріоритет» **Володимир Шовкошитний**, український письменник, журналіст **Станіслав Бондаренко**, перекладач та письменниця **Єлизавета Мельниченко**, редактор всеукраїнського тижневика «Хазяїн» **Володимир Заїка**, письменник **Олександр Сидоренко**. Звичайно ж, учасниками заходу стали і місцеві літератори, поети, працівники бібліотечної системи, освітяни та старшокласники. Фонд Центральної бібліотеки, бібліотек-філій Покровської міської бібліотечної системи поповнився книжками сучасних українських авторів. Наприкінці заходу присутні висловили надію, що проведення форуму видавців стане доброю традицією.

В цьому році ми відкрили **Астрономічну студію для дорослих**, яка тільки набирає обертів. Впровадили новий проект – **Творча майстерня «Талановиті пальчики»** з майстер-класом з декоративно-прикладного мистецтва.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності Центральної бібліотеки є літературне краєзнавство. Ми тісно співпрацюємо з окремими краєзнавцями і краєзнавчими об'єднаннями міста та району, проводимо спільні конференції, форуми, фестивалі, презентації, скрупульозно збираємо інформацію, пов'язану з літературною діяльністю нашого регіону. І для підтримки та популяризації творчого доробку місцевих авторів на базі бібліотеки почав працювати **Центр краєзнавчої книги**.

Плануючи роботу на наступний рік, ми, звісно, велику увагу приділяємо краєзнавству. Однією з вдалих форм популяризації витоків літератури та мистецтва в цьому напрямку, на наш погляд є **книжкові закладки**, деякі ми вже розробили на наступний 2020 рік. Наприклад, підготували **закладку до 145-річчя Олександра Антоновича Кошиця**, головного диригента Української республіканської капели, чудове виконання якої відкрило світу славнозвісного Щедрика Миколи Леонтовича. Ім'я Миколи Дмитровича Леонтовича є культурним брендом нашого міста і увічнено, навіть, в символіці Покровська. Хочу звернути вашу увагу на буклет «Біля витоків культурного життя Покровська», присвячений М. Леонтовичу, який жив і працював вчителем музики та співу в нашому місті і можливо, навіть в цей час здійснив одну з обробок всесвітньо відомого символу Різдва «Щедрика».

Вже розробили на наступний рік **комплект книжкових закладок до ювілею українського поета і письменника Юрія Андруховича**, де акцентується увага на поетичному доробку літератора. А до відзначення у 2020 році прийняття Пилипом Орликом першої Конституції в Україні і світі вже оформлена **постійно-діюча книжкова виставка**.

В плані роботи бібліотеки на наступний рік в нас багато ідей і задумок. Ми віримо в те, що завдяки впровадженню новітніх форм роботи, наші бібліотеки завжди будуть сучасними центрами громадського життя міста,

Наші бібліотеки, відповідаючи на виклики сьогодення, реагуючи на проблеми, що хвилюють членів місцевої спільноти, переорієнтовують свою роботу і значно розширюють функції. Крок за кроком, залучаючи всі можливі ресурси, вони стають центрами підтримки своїх громадян, забезпечують рівний доступ до інформації, знань і культурного надбання, організують змістовне дозвілля.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В ОБ'ЄДНАНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОВІДНИКА «СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ВІД А ДО Я»

На початку жовтня в Києві відбулася VII Всеукраїнська школа методиста «Сучасна публічна бібліотека: виклики, можливості, досягнення», організована Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого. У рамках Школи фахівці Національної бібліотеки презентували довідник «Сучасна публічна бібліотека від А до Я» – перше в Україні видання, що містить систематизовану інформацію про організацію роботи публічної бібліотеки, зокрема, в об'єднаній територіальній громаді (ОТГ). Довідник видано за фінансової підтримки Українського культурного фонду в рамках програми «Створюємо інноваційний культурний продукт». Видання вийшло друком загальним накладом 1020 примірників та поступово буде розповсюджено в кожній створеній ОТГ. Утім вже всі охочі можуть ознайомитися з текстом довідника на сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого в Електронній бібліотеці «Культура України».

Ідея цього проекту виникла не випадково, адже Адміністративно-територіальна реформа в Україні триває з 2014 року і має завершитися у 2020 році. Станом на сьогодні, а це понад чотири роки від початку реформи, відбулося об'єднання 4330 громад із 10961, що становить лише 39,5%. Утворилося 936 ОТГ. А 60,5% громад ще залишаються необ'єднаними. Зважаючи на таку статистику, є передумови вважати, що процес впровадження реформи децентралізації набуватиме різкого прискорення. В свою чергу, активізація процесу децентралізації прискорює і процес оптимізації закладів культури. Реформа децентралізації має визначити обґрунтовану територіальну основу для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, у т. ч. бібліотечних.

Нині мережа публічних бібліотек України переживає значні трансформації: формуються нові моделі самої бібліотеки та підходи до її функцій, місця в житті громади. У зв'язку з цим, виникає велика кількість запитань щодо правомірного і грамотного передання бібліотек до новоутворених громад. Вони стосуються книжкових фондів, інших матеріальних цінностей і правильного оформлення документів для переведення персоналу. Основною проблемою і болючим питанням сьогодні є те, що під час ліквідації чи реорганізації бібліотек громади не дотримуються норм чинного законодавства і не погоджують виключення з базової мережі закладів культури з Міністерством культури України.

Тому в контексті визначених проблем, ідея проекту полягала у створенні довідкового видання, яке повинно допомогти представникам органів місцевого самоврядування ОТГ, які відповідають за надання культурних послуг населенню, отримати професійні знання щодо організації роботи публічних бібліотек; а також, працівникам публічних бібліотек отримати знання для практичного застосування щодо організації роботи бібліотеки в умовах ОТГ.

Крім того, було визначено **місію проекту**: Створення можливостей для якісних змін у бібліотечній сфері України з орієнтацією на майбутнє. Як зазначили фахівці, маючи чітку картину існуючої мережі послуг і сервісів, спільно з місцевою і регіональною владою маємо запропонувати таку мережу, яка в майбутньому задовольнятиме потреби кожної людини. Мережу, здатну забезпечити високу якість послуг і яка буде доступною кожному».

Також були визначені **цінності**, яких потрібно дотримуватися усім учасникам процесу:

- Відкритість (рівні можливості для всіх зацікавлених)
- Партнерство (взаємовплив та консолідація)

- Компетентність (професійний методично-інформаційний супровід)

Отже це видання, підготовлене з урахуванням сучасних нормативно-правових актів, що стосуються бібліотечної справи і містить практичні рекомендації, щодо вибору оптимального варіанта організації мережі публічних бібліотек в ОТГ.

Матеріал у довіднику згруповано в чотирьох розділах:

- Публічна бібліотека – інформаційний та просвітницький центр громади
- Мережа публічних бібліотек. Організація роботи бібліотеки
- Бібліотечний фонд. Бібліотечні послуги
- Кадри публічних бібліотек. Оплата праці
- Додатки

Публічна бібліотека – інформаційний та просвітницький центр громади. У системі бібліотек публічним бібліотекам належить особлива роль. Публічна бібліотека – загальнодоступна бібліотека з універсальними фондами, що утримується, як правило, за рахунок бюджетних коштів. Саме вони надають вільний і необмежений доступ до знань, ідей, культури та інформації й відіграють важливу роль у розвитку як суспільства загалом, так і окремої особистості.

Сьогодні в більшості економічно розвинених країн світу питання публічних бібліотек перебуває в полі зору держави. Бо з'явилося розуміння моделі сучасної публічної бібліотеки як «третього місця», куди може прийти кожен для спілкування, змістовного дозвілля, самоосвіти. І не обов'язково при цьому звертатися до бібліотечних фондів. Можна просто переглянути фільм чи новини в Інтернеті, послухати музику, призначити зустріч із друзями і ще багато чого.

Саме публічна бібліотека в ОТГ має важливе значення як для громади в цілому, так і для кожного окремого жителя, оскільки має потенціал, щоб сприяти розвитку суспільства в таких важливих сферах, як здоров'я, освіта, зайнятість, сільське господарство; допомагати подоланню конфліктів поколінь, соціалізації вразливих верств населення тощо.

Крім того, ефективній співпраці з владою бібліотека може стати координаційним центром громади, важливим і помітним закладом в її інфраструктурі. Вона має можливість об'єднати всі зацікавлені сторони та консолідувати зусилля місцевої спільноти навколо ключових проблем.

Мережа публічних бібліотек. Організація роботи бібліотеки

Оскільки саме публічні бібліотеки покликані забезпечити всім категоріям населення вільний доступ до інформації та знань, питанню організації мережі цих бібліотек приділяється особлива увага. Мережа публічних бібліотек в Україні складається із сільських, селищних, міських, районних бібліотек, централізованих бібліотечних систем, обласних універсальних наукових бібліотек, обласних бібліотек для дітей, для юнацтва, а також національних та державних бібліотек сфери управління Міністерства культури України.

При реорганізації бібліотек та формуванні нової мережі публічних бібліотек в ОТГ важливим є дотримання соціальних стандартів, прав населення на отримання бібліотечних соціальних послуг, а також дотримання соціальних і трудових прав працівників.

В Україні мережа публічних бібліотек будується на основі Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 № 72.

У постанові зазначено, що у сільській місцевості в адміністративному центрі кожної територіальної громади повинна функціонувати, як мінімум, 1 публічна бібліотека. В інших населених пунктах громади публічна бібліотека відкривається на 500-800 осіб зони обслуговування за умови, що відстань між бібліотеками не більше ніж 3 км. Бібліотечне обслуговування міського населення організовується з розрахунку, щоби відстань між публічними бібліотеками була не менше ніж 3 км.

Мережа публічних бібліотек у містах та селищах міського типу формується з урахуванням чисельності населення: 1 публічна бібліотека при наявності менше ніж 5 000 осіб.

Фахівців виділяють наступні варіанти організації мережі публічних бібліотек: Публічна бібліотека з філіями, Окремі публічні бібліотеки, Публічно-шкільні бібліотеки, Публічна бібліотека у складі закладу культури клубного типу.

Важливо розуміти, що для того щоб бібліотека могла бути самостійним суб'єктом правовідносин, вона має набути статусу юридичної особи.

Бібліотека-юридична особа:

- має відокремлений баланс, кошторис, структуру, штатний розпис;
- має код ЄДРПОУ;
- має рахунки в органах Державної казначейської служби України, є розпорядником бюджетних коштів;
- має колективний договір.

Відомі непоодинокі випадки, коли бібліотека має установчі документи, в яких закріплений її статус юридичної особи, код ЄДРПОУ тощо, але вона не є розпорядником коштів. Тому така бібліотека відповідно до законодавства не може вважатися юридичною особою.

Розробляє та затверджує статут публічної бібліотеки ОТГ орган місцевого самоврядування ОТГ. Вимоги до статуту юридичної особи наведено в ст. 88 Цивільного кодексу України та п.п. 8-9 ч.1 ст. 15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

У разі коли в бібліотеці працює одна чи кілька осіб, надавати їй статус юридичної особи нераціонально. Юридичними особами переважно є національні, державні, обласні, окремі міські бібліотеки

Бібліотечний фонд. Бібліотечні послуги

Основна мета формування фонду в умовах децентралізації – досягнення відповідності його складу завданням та потребам громади, створення максимально повного, обґрунтованого фонду документів на традиційних та електронних носіях інформації, відповідно до завдань бібліотеки та інформаційних потреб основних груп користувачів громади

Відповідно до Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками, фонди публічних бібліотек повинні щороку оновлюватися не менше ніж на 5%.

У процесі комплектування фонду необхідно враховувати такі нормативи:

- 1) щорічна закупівля книжкових видань - не менше ніж 250 примірників на 1 000 осіб зони обслуговування публічної бібліотеки;
- 2) передплата періодичних видань - не менше ніж 15-20 найменувань газет і журналів.

Основним принципом політики формування бібліотечного фонду в бібліотеках ОТГ сьогодні має стати його оптимізація на основі систематичного очищення фондів від зношеної, морально застарілої, непрофільної літератури та якісного поповнення документами підвищеного попиту, різними за видами, тематикою, мовами, використовуючи для цього всі можливі джерела, бюджетні та позабюджетні кошти.

Важливо знати, що у населених пунктах чи житлових масивах, де публічні бібліотеки відсутні, бібліотечне обслуговування населення здійснюється за допомогою нестационарних форм. Найпоширенішими формами нестационарного бібліотечного обслуговування є: бібліотечний пункт; пересувна бібліотека; книгоношення; колективний (груповий, бригадний) абонемент. Інноваційною формою Н. б. о. слід вважати мобільну бібліотеку (МБ) як осучаснений варіант пересувної бібліотеки. Мобільна бібліотека діє як інформаційний багатопрофільний консультативний центр, до якого можуть бути запрошені спеціалісти з різних галузей, а також, як майданчик для культурно-масових заходів, презентацій, майстер-класів для різних соціально-вікових категорій населення.

Кадри публічних бібліотек. Оплата праці

Варто зазначити, що громада, в якій функціонує бібліотека, має демонструвати намір культурного розвитку території замість «виживання закладів культури». Для цього, в першу чергу, слід розвиватися, самовдосконалюватися бібліотечним кадрам. Бібліотекарі в ОТГ –

це перші помічники для голів об'єднаних територіальних громад, вони можуть підказати, де знайти інформацію, допомогти в організації і проведенні заходів. Вони повинні розуміти, що ефективна робота бібліотек в ОТГ це вміння професійно аргументувати необхідність здійснення бібліотекою тих чи інших дій на користь громади. Крім того, бібліотечним працівникам важливо налагодити тісний зв'язок із сільськими старостами, депутатами, школами, які повинні стати потенційними партнерами в налагодженні успішної діяльності бібліотек в ОТГ.

Додатки містять: зразок положення про публічну бібліотеку ОТГ, зразок положення про відділ, зразок колективного договору для бібліотек, положення про проведення атестації працівників

Сьогодні ще зарано говорити про конкретні позитивні чи негативні результати децентралізації. На жаль, багато що залежить від суб'єктивних факторів, насамперед – від особистих якостей голів громад (рівня їх освіти, культури, розуміння того, що у громаді повинна бути принаймні одна публічна бібліотека). Тому головне завдання бібліотечної спільноти займати активну позицію в процесах розвитку та шляхах збереження бібліотек в ОТГ.

Як зазначив директор Школи бібліотекознавства та інформатики Університету Південної Кароліни (США) Девід Ленкес «Погані бібліотеки розбудовують колекції, хороші бібліотеки створюють послуги, чудові бібліотеки розбудовують громади»

Отже, бібліотека в ОТГ повинна визначати пріоритети у своїй діяльності залежно від потреб, інтересів та можливостей членів громади, передбачати її суспільний розвиток. Тому саме на базі бібліотеки доцільно об'єднувати діяльність громадських організацій (або створювати свої) та владних структур, активних членів громади. Бібліотека не тільки виконує об'єднувальну функцію, а й впливає на формування громадянського суспільства.

Бібліотеки здатні позитивно впливати на формування культурного середовища в громаді, а отже – і національного культурного простору. Проте, через брак комунікації, існує гостра необхідність донесення цих тез до ширшого кола людей: як жителів територіальних громад, так і місцевих органів, що опікуються їхнім розвитком.

Створивши довідник «Сучасна публічна бібліотека від А до Я» колектив Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого має надію, що спільними зусиллями, завдяки комунікації та об'єднанню досвіду бібліотек здійснюватиметься позитивний внесок до процесу їх функціонування та створюватимуться можливості для кращого майбутнього територіальних громад.

Рекомендовані джерела:

1. Сучасна публічна бібліотека від А до Я [Електронна копія] : довідник / М-во культури України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого ; [авт. кол.: Н. І. Розколупа та ін.]. - Електрон. текст. дані (1 файл : 18,9 Мб). - Київ : Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого, 2019 (Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2019). – Режим доступу: <https://elib.nlu.org.ua/search.php?search=%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0+%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0>
2. Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади [Електронний ресурс] : [блог] / Нац. б-ка. України ім. Ярослава Мудрого.– Електрон. дані. – [Київ, 2017–2019]. – Режим доступу : <http://oth.nplu.org/>. – Назва з екрана.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСТОРУ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ - ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ЇЇ ПРИВАБЛИВОСТІ.

Трансформаційні процеси і зміни в державі та суспільстві, Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» вимагають перегляду пріоритетів у роботі бібліотек, створення їх гнучкої та динамічної структури, комфортного середовища, впровадження варіативних моделей бібліотек, зонування бібліотечного простору, використання інформаційно-комунікативних технологій, що забезпечить надання широкого спектру традиційних та інноваційних послуг.

Сьогодні все частіше можна почути вирази: «Бібліотека - третє місце», «Відкритий простір бібліотеки».

У сучасному світі бібліотека перестає бути місцем, де зберігаються книги, а стає дійсно громадським центром спілкування, комфортним і максимально зручним для відвідувачів з можливістю реалізувати власні культурно-освітні, дозвільні, інтелектуальні потреби та ідеї.

Як повинна працювати публічна бібліотека сьогодні?

- Надавати особливого значення зручності, комфортності обслуговування, оформленню бібліотечного простору.
- Змінити підхід до комплектування, що тепер базується на відборі літератури, котру бажає читати населення, а не тільки тієї, що самі бібліотекарі визначають «як найкращу літературу для читання».
- Співпрацювати з різними громадськими організаціями, міжнародними фондами, активно діяти в соціальному просторі, що її оточує. Шукати партнерів, союзників, можливості додаткового фінансування.
- Опікуватися питаннями створення позитивного іміджу бібліотеки у населення, доведення владним структурам соціальної значущості установи.

Що включає в себе поняття «**бібліотечний простір**»? Це комплекс професійних компонентів, що формують сучасну бібліотеку як соціально-комунікативну установу, центр читання та дозвілля, а саме:

- по-перше, це *професійний простір*, тобто компетенція бібліотекарів, їхня готовність до впровадження інновацій та роботи по інформаційному забезпеченню громади;
- по-друге, *інформаційний простір*, що являє інформаційно-ресурсну базу бібліотеки – бібліотечні фонди, різні типи і види документів незалежно від їхнього формату (текстового, електронного, графічного, аудіо- та відео);
- по-третє, *фізичний простір*, що передбачає особливості організації інтер'єрів бібліотек, комфортних умов для користувачів тощо.

Сучасний бібліотечний простір – це не стільки простір для книги та інших носіїв інформації, скільки простір для користувача, його думок, душі, творчості. Це простір, що забезпечує йому свободу вибору необхідної інформації.

Формування відкритого бібліотечного простору можна представити як формулу:
НОВІ КРЕАТИВНІ ПРОФЕСІЙНІ ІДЕЇ помножені на ВІДКРИТІ ФОНДИ І НЕОБМЕЖЕНИЙ ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ на базі ПРИВАБЛИВОГО ІНТЕР'ЄРУ ТА КОМФОРТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ.

Бібліотекам необхідні кардинальні зміни для підвищення власного іміджу, зацікавлення та залучення користувачів. Це здійснюється з метою повернення громади до читання, до книжкової та читацької культури, на чому базується і рівень освіти людини, і майбутня професійна компетентність, і статус у громаді.

Сьогодні для розвинених країн світу характерна проблема «нечитання», як дітьми так і дорослими. Найперша причина цього – зміна соціально-економічної ситуації, зменшення у людей вільного часу, розвиток новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

За результатами останніх соціологічних досліджень лише 20% українців є активними читачами, 34% читають пасивно, а 46% наших співвітчизників взагалі не купують і не читають книжки. У рейтингу найважливіших речей для навчання та дозвілля українці називають Інтернет, комп'ютерні ігри, розважальні журнали, але аж ніяк не книги!

Тому сьогоднішнє завдання бібліотеки – формування нового бібліотечного простору, нових підходів, де бібліотека виступає як центр книги і читання. Необхідно організувати роботу закладу так, щоб свій вільний час людина бажала проводити в бібліотеці, щоб за будь-якою інформацією член громади звертався у першу чергу до бібліотеки!

Базисом для таких змін повинен стати **професійний простір бібліотеки**, першим критерієм якого є готовність бібліотекарів до професійних змін.

Чи готові ми до змін? Йдеться не тільки про впровадження нових форм роботи. Мова йде про перегляд місії бібліотеки та бібліотекаря, орієнтир на роботу не тільки з користувачами, а і з громадою.

Бібліотекар за своєю місією має бути і соціальним працівником, і психологом, і педагогом, і організатором дозвілля. Чи готові ми засвоїти всі ці соціальні функції? Давайте відверто оцінювати: на даний момент – не всі готові. Наша професійна діяльність організована стереотипно, традиційно. Часом для окремих фахівців є проблемою підготувати цікаву книжкову виставку, провести масовий захід. А сьогодні, постійний розвиток інформаційних технологій вимагає відходити від стандартів, впроваджувати творчі, сміливі професійні ідеї.

Не буде перебільшенням сказати, що ми вже відчули інформаційну конкуренцію, вже втрачаємо свого користувача, вже здали багато позицій, продовжуючи працювати традиційно. В той же час ми працюємо «на виду» у громади і влади і маємо кожного дня доводити своє право на існування та на фінансування, і з кожним днем це питання все більше загострюється.

Від сформованого нами професійного простору залежить: закриють бібліотеку чи ні; прийдуть до неї користувачі чи ні; чи встане на ваш захист громада у випадку гострої необхідності; чи зможе заклад отримати гідне фінансування з бюджетних та спонсорських джерел; яким буде рівень поваги та іміджу бібліотеки та її працівників у місцевого населення.

Помилковою є позиція, що стовідсоткове фінансування бібліотек вирішить всі проблеми. Багато професійних аспектів можна вирішити і власними силами. Не менш важливим є бажання навчатися мислити творчо та інноваційно, постійно підвищуючи свою кваліфікацію.

Потенціал для професійних змін є і у бібліотеках Централізованої системи публічних бібліотек (ЦСПБ) м. Краматорськ. Значна частина працівників бібліотек 84% мають фахову освіту. 3 молодих бібліотекарів навчаються в профільних навчальних закладах, на кінець 2019 року 100% колективу відвідали курси з підвищення кваліфікації як очні так і дистанційні, 20 працівників підвищили свій професійний рівень, відвідуючи різноманітні заходи: VI зимову школу молодих бібліотекарів в м. Ізкі, 12 відвідали Форум молодих бібліотекарів у Польщі, організовані УБА; Міжнародний форум молодих бібліотекарів у м. Харків, X Львівський Міжнародний форум, Науково - практичний семінар «Бібліотеки року 2018 - освітні студії та промоція читання» м. Київ, обласні семінари та інше. Також 3 співробітників було залучено до освітнього он-лайн курсу, організованого УБА «Бібліотека - відкритий публічний простір».

Ефективне функціонування системи підвищення кваліфікації фахівців, організованої в системі забезпечує: конкурентоспроможність бібліотек, поліпшення показників їх виробничої діяльності, високий професійно-кваліфікаційний рівень працівників.

Тематика і форми навчання визначаються, виходячи з поточних проблем розвитку бібліотек із урахуванням результатів опитування працівників книгозбірень, під час обговорення планових завдань на наступний рік.

Найбільш ефективними комплексними формами навчання на сьогодні, як і в минулі роки, є різноманітні семінари. Методичний центр намагається допомогти у набутті та оновленні теоретичних знань, удосконаленні практичних вмінь і навичок, використанні їх у професійній діяльності. В програмі таких занять, окрім повідомлень та консультацій, передбачені «живі» форми спілкування з учасниками: ділові ігри, мультимедійні презентації, години професійних взаємопорад, де обмінюються ідеями, думками та поглядами на різні аспекти діяльності тощо.

Методична служба робить акцент на пріоритетні напрямки бібліотечної діяльності, які мають практичну значущість: Година професійного спілкування «Бібліомікс: ідеї, пошуки, знахідки»; семінари-тренінги: «Промоція читання та залучення читачів: сучасні підходи та можливості», «Можливості сучасних інформаційних технологій для популяризації книги та підтримки читання в шкільній бібліотеці», «Онлайн ресурси в роботі бібліотеки: сервіси для створення он-лайн презентацій, віртуальних виставок, інтерактивних плакатів, тематичних добірок»; Школа професійного розвитку для бібліотечних спеціалістів області «Бібліотека у віртуальному просторі: блоги, QR-коди»; бібліотечні візити: «Організація простору сучасної бібліотеки - один із чинників її привабливості для дітей» та «Сучасні аспекти нестационарного обслуговування в публічних бібліотеках» та інше. Щомісяця для бібліотечних працівників ЦСПБ проводяться заняття в школі комп'ютерної грамотності. Мета занять – надання теоретичних та практичних знань і навичок бібліотекарям в освоєнні новітніх технологій. Тематика занять різноманітна, розглядаються нові можливості традиційних програм, вивчаються нові, які необхідні в роботі сучасного бібліотекаря для створення інтерактивних вікторин, плакатів, робота з відео та інші. Адже необхідно тільки бажання та прагнення постійного професійного удосконалення.

Набуті знання та навички сприяють втіленню в життя нових креативних ідей при організації та розкритті фонду, при проведенні соціально значущих заходів, які направлені на підвищення суспільної затребуваності бібліотеки як інформаційного посередника між користувачем та безмежним світом інформації. Таких заходів безліч, спробую перелічити деякі з них.

Вже п'ятий рік поспіль біля Центральної міської бібліотеки проходить фестиваль аматорського мистецтва ім. Марії Примаченко. Фестиваль збирає талановитих художників і майстрів декоративно-прикладної творчості з різних міст і населених пунктів Донецької області і не тільки. Тут завжди панує тепла, душевна і українська атмосфера, де люди добрі й щирі, а творчість, будь то вишивка, гончарні вироби, сувеніри і навіть кулінарні страви викликають почуття добра.

З ініціативи молодіжного Громадського об'єднання «Перспектива Донеччини» в гості до молоді Краматорська, на «КонцептУАЛЬний квартирник» завітали студенти Української Академії Лідерства (м. Маріуполь). У надзвичайно теплій та дружній атмосфері відбулася зустріч в центральній міській бібліотеці. Захід відбувався в формі «відкритого мікрофону». Хто бажав, мали можливість читати вірші як власні, так і інших авторів, виконували всі разом під акомпанемент своїх друзів улюблені пісні, задавали питання один одному та отримували відповіді.

Проектна діяльність бібліотеки на сьогодні стала одним з найбільш значущих напрямів її інноваційної діяльності, адже вона передбачає процеси соціального партнерства та залучення коштів на реалізацію ідей з вирішення проблем в громаді.

Заради привернення уваги мешканців сходу України до бібліотек як до центрів громадського і культурного життя започатковано проект «Схід читає». Приєднався до нього і Краматорськ. В Дитячій центральній бібліотеці ім. О.С. Пушкіна в межах проекту «Схід

читає» за підтримки Благодійного фонду Сергія Жадана та Українського інституту книги відбулася зустріч краматорських дітей з українськими дитячими письменниками Діаною Мельниковою та Сашком Дерманським. Захід мав неабиякий ажіотаж - на зустріч з улюбленими письменниками завітало більше ста дітей та дорослих - батьків, вихователів, вчителів. Гості бібліотеки отримали від зустрічі з письменниками море позитиву та усмішок, задавали цікаві питання, брали автографи. Закінчилася зустріч фотосесією читачів з сучасними дитячими письменниками. А на бібліотеку чекав приємний сюрприз – нові чудові видання від Українського інституту книги та видавництва «Фоліо». Продовжився цикл знайомств читачів ДЦБ з українськими письменниками захоплюючою зустріччю з лауреатом Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова» Максом Кідруком. Багатьом Макс Кідрук відомий як мандрівник, автор перших в Україні технотрилерів і тревелогів. Його книги «Не озирайся і мовчи», «Жорстоке небо», «Твердиня», «Бот», користуються великим попитом серед читачів. Талановитий письменник презентував краматорцям свою нову книгу «Доки світло не згасне назавжди».

Щороку бібліотеки системи приєднуються до східноукраїнського літературно-мистецького фестивалю **«Кальміус»**, організаторами якого виступає ГО «Фонд розвитку громади м. Краматорська». Обов'язковими заходами фестивалю завжди є професійні спілкування. Родзинкою «Кальміусу» 2018 стала **презентація першої книги – фентезі нашого краматорського письменника – Кирила Курочки**, який навчається у 9 класі. Книга була видана у видавництві #Книголав, завдяки Благодійній організації «Ти не один» та дитячого телеканалу «ПЛЮСПЛЮС» в рамках благодійного проекту «Здійсни мрію». Хлопчик здійснив свою мрію та видав книгу, зараз пише її продовження.

Центральна дитяча бібліотека взяла участь у проекті «Створення багатофункціональних соціальних центрів з питань подолання кризи та самопомогі для осіб та громад, які постраждали внаслідок конфлікту в Україні» та виграла міні-грант, який профінансував Благодійний фонд «Карітас Краматорськ» на створення комфорт-простору «Наші мрії». Мета якого - адаптація соціально незахищених дітей (внутрішньо переміщених осіб, інвалідів, сиріт та дітей з малозабезпечених родин) для реалізації їх дитячих потреб: творчої та ігрової діяльності, спілкування, арт-терапії, комфортного відпочинку, атмосфері захищеності, турботи, здоров'я і творчості. Для облаштування комфорт-простору були придбані необхідні для цього речі: килим, крісла-мішки, м'ячі для фітнесу, ляльковий та пальчиковий театр, набори настільних ігор. В рамках проекту проводилися різноманітні масові заходи: вистави лялькового театру, мульт-подорожі, уроки доброти, психологічні заняття, заняття з арт-терапії, майстерки тощо. Всього проведено за цей період – 55 заходів які відвідало - 885 дітей та дорослих.

У 2018 році бібліотека ім. В. Маяковського стала переможцем проекту «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (ПУЛЬС). Проект спрямований на створення сприятливого середовища для впровадження децентралізаційної реформи в Україні, зміцнення місцевого самоврядування, поглиблення демократичних процесів розвитку територіальних громад та стабільності держави. Проект реалізовано спільно з ГО «Пенсіонери Краматорська». Проведено зустрічі з мешканцями міста на тему «Можливість для розвитку громад в нових умовах» у форматі виїзний консультативний пункт. Зустрічі мали за мету привернення уваги громадськості до питань децентралізації та реформ, які відбуваються в Україні. Учасники мали можливість поставити питання представникам влади, селищним головам, експертам та модераторам зустрічей.

«Побудуємо міст через тишу разом» - заняття з жестової мови в рамках Проекту «Відновлення врядування та примирення в охоплених конфліктом громадах України», який реалізується ПРООН в Україні за підтримки Швейцарської Конфедерації та Уряду Швеції, який втілювався в життя «Центром громадської активності» та бібліотеки ім. А. Чехова. Крім працівників бібліотеки на її базі навчалися співробітники Патрульної поліції міст Краматорська та Слов'янська.

Організація інклюзивної гончарної майстерні для дітей в бібліотеці ім. А. Чехова. Відкриття майстерні стало можливим завдяки проекту, що реалізується в рамках програми

міні – грантів від Благодійного Фонду «Карітас Краматорськ», спрямованої на розвиток громадських ініціатив для мешканців з найбільш уразливих категорій.

Для Дитячої центральної бібліотеки (ДЦБ) вже стало доброю традицією відзначення Міжнародного Дня захисту дітей відвідуванням пологового будинку з акцією «Почни життя з книгою». Вже сьомий рік поспіль, в цей день матусь та їх немовлят, вітають працівники бібліотеки та її партнери. Святкова акція завжди є приємною несподіванкою для молодих матусь, які отримують від працівників бібліотеки яскраво виготовлені символічні читацькі квитки для малюків, пам'ятки для батьків про користь читання з пелюшок, корисну інформацію про бібліотеку, щирі привітання з початком батьківства та різноманітні подарунки від громадських об'єднань.

Сьогодні є велика потреба в спілкуванні громадян в безпечних, комфортних місцях. Бібліотеки системи давно відкриті для громади та стали «третім місцем» в громадському просторі, де навчання проходить поруч із цікавим дозвіллям, є рівний доступ до інформації, зручні та сучасні сервіси, є можливості зустрічей в одному просторі різних соціальних та вікових груп. У цьому полягає важлива функція соціалізації. З цією метою в бібліотеках плідно працюють гуртки, об'єднання і клуби за інтересами, які справедливо вважаються однією з найбільш вдалих форм організованого повноцінного дозвілля у бібліотеці.

При бібліотеці ім. В. Маяковського вже 10 років працює Громадська організація «Клуб «Краєзнавець». Клуб об'єднує людей не байдужих до історії своєї малої батьківщини. Девіз клубу: «Знай і люби рідний край». Протягом року відбувається 12 засідань клубу за основними напрямками: важливі і цікаві події та історичні знахідки в житті місця і краю, презентації нової краєзнавчої літератури, знайомство з новими цікавими людьми краю. У соцмережі Facebook існує група «Kramatorsk»*Клуб «Краєзнавець». Мета групи: поширення знань про історію міста Краматорська і рідного краю. В межах групи працює віртуальний консультаційний пункт з питань краєзнавства та історії Краматорська для учнівської молоді міста. Мета цього пункту – допомога і поширення краєзнавчих знань серед молоді. Засідання та діяльність клубу висвітлюються на сторінках місцевої газети «Краматорская правда», в соцмережі Facebook члени клубу друкують свої матеріали на сторінках місцевих друкованих та електронних ЗМІ.

На одному із засідань в гостях у клубу побував син поета Василя Стуса Дмитро Стус – український письменник, літературознавець, член Асоціації українських письменників, голова Всеукраїнської творчої спілки «Конгрес літераторів України», генеральний директор Національного музею Тараса Шевченка, член гуманітарної ради при Президентові України. Це велика честь не тільки для клубу але і для краматорчан.

На базі ДЦБ діє не менш цікава ГО Українсько-Чеський «Інформаційно-культурний центр «Чеська ластівка». Проект сприяє згуртуванню та спілкуванню людей, які цікавляться чеською культурою, освітою, мовою, отриманням знань місцевою громадою про Чехію, як одну з братніх європейських країн. Проект набув великої популярності не тільки серед громади міста а й області. У фонді бібліотеки вже більше 150 книг та періодичних видань чеською мовою. Освітньою складовою проекту є, успішно працюючі безкоштовні курси по вивченню чеської мови. Допомагають інтегрувати молоде покоління в зарубіжну культуру також різноманітні заходи та цікаві зустрічі.

За підтримки ГІ «Безкоштовні курси української мови» (м. Київ) в на базі Центральної міської та Центральної дитячої бібліотек декілька років працюють безкоштовні курси української мови - заняття для всіх, хто бажає вивчити чи удосконалити розмовну українську мову.

Ще один незабутній захід відбувся до Дня Незалежності України у ДЦБ ім. Пушкіна. Це унікальний **проект – вишивання дерев'яної карти України**. Карта складається з окремих фрагментів – областей України. Кожна область вишивалася окремо бісером, а потім була зібрана в одне ціле. До цієї акції долучилися майстрині ГО «Файно», яка також працює на базі бібліотеки, читачі та всі небайдужі мешканці міста. Ця карта була презентована бібліотеці, де й стала прикрасою зали.

З метою об'єднання близьких за віком, інтересам і захопленням самотніх людей, людей похилого віку й подолання їхньої самотності в бібліотеці ім. В. Маяковського діє клуб «Невгамовні». Його учасники – це активні, небайдужі люди, які вміють зробити своє життя наповненим та цікавим, незалежно від віку, з різним творчим досвідом. Захоплення членів клубу найрізноманітніші. Є в ньому і рукодільниці, і куховарки, є музиканти та співаки, є і свої поети, гумористи. Кожне засідання клубу – це не тільки концерт, підготовлений музичним колективом «Співучі серця» та працівниками бібліотеки, а й захід, у який вкладається часточка душі його учасників, організаторів і ведучих. Це й українські вечорниці, музично-поетичні вечори, Дні пам'яті та примирення, День людей похилого віку, новорічні та різдвяні посиденьки. Такі зустрічі дуже важливі, адже спілкуючись між собою, люди забувають про побутові проблеми, життєві негаразди. Недарма девізом клубу обрані слова «Невгамовні – ось ми хто. Не зупинить нас ніхто!».

Функціональне призначення бібліотеки та процеси глобалізації інформаційного суспільства висувають як пріоритетний напрямок - формування **інформаційного простору** бібліотеки. Сьогодні інформація не лише для традиційних потреб громадян, а й для вирішення складних питань: організації та розвитку бізнесових структур, вирішення соціальних, побутових, творчих, особистих проблем. Для задоволення таких запитів недостатньо використання фондів. Необхідні якісні зміни у наповненні інформаційного простору. У цьому сенсі необхідно працювати над якісними змінами в наповненні інформаційного простору.

Фонд повинен оновлюватися у співвідношенні 10% на рік від загальної кількості видань (нормативний показник ІФЛА). Показник книгозабезпеченості в регіоні має бути, згідно міжнародних нормативів - 18 документів у середньому на 1 користувача. В універсальному фонді публічної бібліотеки література для дітей до 15 років повинна складати до 30% фонду бібліотеки. Фонд довідкових і бібліографічних видань публічної бібліотеки має складати не менше 10 % від загального фонду документів. Поповнення фонду по бібліотекам нашої ЦСПБ щорічно становить 1,6-1,9%. Книгозабезпеченість на 1 користувача 13,3%. Література для дітей до 15 років складає до 40,5% фонду бібліотеки.

Розвиток комп'ютерних технологій надає можливість бібліотеці бути конкурентоспроможною на ринку інформаційних послуг. Формування бібліотечного простору неможливе без віртуального середовища, яке є місцем спілкування бібліотекаря і користувача, має безліч можливостей для популяризації книги і читання, сучасних бібліотечних послуг, залучення нових відвідувачів. Сьогодні набуває актуальності саме використання віртуального простору. На сьогодні всі бібліотеки системи мають Інтернет-центри або інтернет - місця для читачів. Центральна міська та Центральна дитяча бібліотеки мають свої сайти. Бібліотеки активно використовують блоги та соціальні мережі для спілкування зі своїми користувачами.

Важливим елементом інформаційного простору є навігація по бібліотеці, інформаційні, рекламні зони, тощо. Переступивши поріг бібліотеки, відвідувач може самостійно обрати необхідне, скориставшись наповненістю інформаційного простору. Першочергово, користувачі звертають увагу на облаштовану інформаційну зону. Вся важлива, на нашу думку, паперова інформація запропонована для ознайомлення, а саме: відомості про бібліотечний заклад – його правила, плани, надання послуг, участь у проектах, співпраця з державними та недержавними закладами, повідомлення про важливі події, ювілеї, акції, перемоги у конкурсах, рекламні матеріали, подяки меценатам, спонсорам і таке інше.

Як приклад інформаційного простору бібліотеки ім. А. Чехова є оформлення арт-вікон, які приваблюють своєю незвичністю. На підвіконнях періодично влаштовуються виставки творчих робіт читачів, різноманітні рекламні акції, а також використовуються як інформаційна зона. Вікна виходять яскравими, барвистими і привертають увагу жителів міста, особливо дітей.

Ще один важливий елемент інформаційного простору є розміщення бібліотечного фонду та його візуальна популяризація. Розміщення фонду має бути зручним для відкритого

доступу. У приміщенні по можливості виділяються «пріоритетні» місця, які часто відвідують користувачі та «мертві зони», якими користуються рідко. Цьому можна зарадити використовуючи певні прийоми. Це більш яскраве освітлення, використання кольорової гами. Красиво і ефектно оформлені видання здаються не тільки більш привабливими, але і більш цікавими. Одну з книг на полиці доцільно повернути в анфас, особливо якщо це лідер попиту.

Візуальна популяризація фонду кожної бібліотеки залежить від її індивідуальних особливостей, але важливо, щоб простір був ефективно задіяним. Бібліотечні працівники повинні володіти різними прийомами розкриття фонду.

Основою для розвитку інформаційного та професійного простору виступає **фізичний простір бібліотеки**. Це матеріально-технічний стан та візуальний образ закладу. «Бібліотека не повинна бути заплутаним лабіринтом, а повинна стати відкритим інформаційним простором з необмеженими можливостями» - ця теза якнайкраще відображає завдання сьогодишнього дня. Організація фізичного простору бібліотеки – найбільш гостра, невирішена та болюча проблема бібліотек. Нам не завжди виділяють фінансування, щоб вирішити проблеми з не ремонтowanими приміщеннями, придбанням нових меблів, аксесуарів й ми не завжди можемо раціонально організувати простір, вигідно представити бібліотеку, зробити її затишною. Але бібліотеки системи все ж таки намагаються за допомогою спонсорської підтримки, налагоджених зв'язків з підприємствами та просто друзів, знаходять нові ідеї для облаштування куточків, майданчиків, організовувати зонування, робити свої бібліотеки комфортними та затишними.

Особливого значення сьогодні набуває розміщення бібліотечних меблів, зокрема книжкових стелажів. Доречні різні способи розміщення стелажів при відкритому доступі, розставляти стелажі у формі зигзагу, що візуально розкриває простір, чи півколом, півовалом, ялинкою чи по іншому. Всередині них можна створити місця для відпочинку, ділового читання та інше. Не варто захоплюватися всім і відразу. Почати можна з організації однієї зони, але обладнати змістовно так, щоб привабити користувачів, розвиваючи такі реконструкції і надалі.

Формуючи бібліотечний простір, працівники мусять враховувати особливості та інтереси не тільки користувачів, а і жителів спільноти, яку вони обслуговують, аби створити належні умови для різних потреб. Особлива увага приділяється продуманому дизайну та інтер'єру. Психологи стверджують, що зміна інтер'єру бібліотеки сприймається відвідувачами, як турбота про них. Це можуть бути тематичні блоки, диванні куточки, арт-зони (вернісажі, простір для кіноманів, творчі майстерні, майстер-класи) для яких виокремлюється певна територія.

Простір бібліотеки, по можливості, має супроводжувати точка доступу Wi-Fi, адже відвідувачі приходять до бібліотеки не тільки для читання книг, а для отримання доступу до інформації через мобільні пристрої - смартфони, планшети, ноутбуки. Для них важливо створити зручні умови не лише для читання, а й послухати музику, пограти в ігри, почитати електронні книги, попрацювати за комп'ютером. Зміна простору та зонування приміщення бібліотеки має передбачати надання нових послуг, орієнтованих на певні групи користувачів. Такими можуть стати об'єднання громадян, які цікавляться виготовленням виробів ручної роботи (hand made) та проведенням майстер - класів.

Соціокультурні заклади сьогодні мають бути доступними для різних категорій користувачів, незалежно від соціального статусу чи вікової групи. Виховання майбутнього читача є суто бібліотечною роботою «на перспективу». З цією метою в закладах для дорослих можуть створюватися тематичні зони для дітей. В той час, коли батьки обирають необхідну літературу та заняття для себе, діти розважаються у спеціально обладнаній дитячій зоні, в якій є можливість ознайомитися з дитячою літературою, пограти в ігри, забавитися іграшками, розважитися розмальовками чи іншим. У багатьох бібліотеках такий простір має свої переваги – користувачі з дітьми частіше стали відвідувати заклади, зросла їх чисельність.

Характерною ознакою успішної діяльності публічної бібліотеки сьогодні є її трансформація не лише у внутрішньому, а **також і у соціальному просторі**. Без реальних змін неможливо завоювати гідну оцінку серед місцевої громади. **Рівень бібліотечного закладу оцінюється починаючи від сучасного фасаду приміщення, особистості бібліотечного працівника - до сформованого ним бібліотечного простору, його значенням у комунікативному середовищі і закінчується діалогом-спілкуванням з відвідувачем.**

Отже бібліотеки ЦСПБ м. Краматорськ намагаються бути відкритими до громади і відвідувачів, йти в ногу з часом з наявністю комп'ютерів та мультимедійною технікою, доступом до інтернету. Актуальними є організація дитячих зон з книгами і розвиваючими іграми. Дуже популярною є послуга «бібліоняня», коли батьки можуть залишити дітей на певний час під наглядом бібліотекарів. Для дорослих організуються консультації спеціалістів: юристів, психологів, з питань пенсій, субсидій; навчальні курси з комп'ютерної грамотності, підприємництва; вивчення мов, клуби спілкування або навчання сучасним знанням та навичкам, безробітним — місце, де допоможуть скласти резюме або пройти навчальні курси. та багато інших не притаманних бібліотекам послуг. Центр спільнот, місце соціалізації, публічний простір — це ті поняття, які включає в себе велике слово Бібліотека.

Овсєєва Катерина Федорівна,
провідний методист Донецької обласної
бібліотеки для дітей

ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР БІБЛІОТЕКИ ТА ОБЛІК Е-КОРИСТУВАЧІВ

У сучасному понятті, слово «простір» видозмінився і став відправною точкою у визначенні бібліотечного середовища - складного організму, що розвивається, зміни якого обумовлені сукупністю звичного обслуговування та інформаційних технологій: пристроїв мультимедіа, комп'ютерів і гаджетів. Інформаційно-телекомунікаційні мережі об'єднують простір, прилади та електронні ресурси будучи, по суті, остовом бібліотечного середовища. Технології, за фактом, дозволили переосмислити образ бібліотечної сфери, орієнтованої на збереження і передачу духовно-культурної спадщини, а також на задоволення інформаційних потреб читачів.

Інформаційні комерційні організації, які є прямими конкурентами бібліотек в інформаційному полі, сприяли виникненню ситуації, в якій володіння великим інформаційним потенціалом не стає єдиною умовою успішності. Знання особливостей цільової аудиторії, надання інформації в зручному форматі за рахунок використання сучасних технологій, що реалізують віддалений і мобільний доступ до ресурсів, дозволяє бібліотеці залишатися конкурентоспроможною, особливо коли вона є «третім місцем» - простором для отримання знань, для спілкування, творчості, натхнення і релаксації.

Бібліотеки представляють свої послуги в мережі Інтернет, щоб привернути увагу нового покоління до книгозбірень, стати для них необхідними, привабливими, інноваційними, мобільними; довести цифровий контент науково-освітніх ресурсів до високого рівня зручності, релевантності, затребуваності, доступності.

Веб-сайт бібліотеки - головний елемент цифрового середовища сучасної бібліотеки, її постійно оновлюваний інформаційний ресурс. На сайті бібліотеки можна знайти інформацію про сучасний стан та історію бібліотеки, режим роботи, переглянути її електронний каталог, огляди літератури, рейтинги книг, власні бази даних і інші інформаційні продукти бібліотеки, читацькі відгуки, бібліотечні новини та події, склад працівників, контактну та іншу інформацію.

Сайт бібліотеки зазвичай доступний з браузера зі стаціонарного комп'ютера, ноутбука, планшета, смартфона. В Україні кількість інтернет-користувачів у 2019 році збільшилась на 8%. (про це свідчать результати дослідження Інтернет асоціації України). Згідно з даними, 66% інтернет-користувачів використовують для виходу в Інтернет смартфон, 40% - домашній ноутбук, 36% - стаціонарний домашній комп'ютер, 5% - стаціонарний комп'ютер на роботі, тобто можна сміливо стверджувати, що комп'ютерні технології планомірно переходять в сферу мобільних пристроїв і бездротового зв'язку.

Переваги мобільних пристроїв отримали визнання ще на етапі реалізації смс-інформування з метою обслуговування та інформування читачів. На даний момент можна виділити наступний ряд використання мобільних технологій в бібліотеках: QR-коди для створення інтерактивних бібліотек і виставок книг, мобільні аудіогіди, електронна видача книг на пристрій користувача та ін.

У досвіді бібліотек можна зустріти активне впровадження технології QR-кодування, яка представляє собою двовимірний штрих-код, розроблений японською фірмою Denso-Wave, який зберігає різноманітну інформацію. Можливості мобільного Інтернету і камери телефону для зчитування інформації дозволяють використовувати цю технологію скрізь. Бібліотеками вона особливо активно застосовується для надання доступу до довідкової інформації, електронних книг та інших матеріалів. Крім того, існують проекти створення мобільних QR-бібліотек, що надають можливість завантажити на мобільний пристрій книгу за допомогою QR -коду.

Цікавим рішенням проблеми орієнтації користувачів на території бібліотеки, яка активно застосовується за кордоном, є використання мобільного аудіогіда, який дозволяє реалізувати індивідуальні екскурсії. Такі можливості поки частіше зустрічаються у великих зарубіжних університетах. Наприклад, Гарвард надає мобільний додаток з екскурсією по всіх корпусах університету та бібліотеці, описом їх особливостей, внутрішнього облаштування, історії створення та технічних досягнень.

Реалізація електронної видачі документів на пристрій користувача з дотриманням всіх ліцензійних зобов'язань також вже давно реалізується в країнах Європи і Америки. Деякі бібліотеки йдуть у напрямку співпраці з комерційними організаціями, наприклад, в РФ компанія ЛітРес розробила спеціальний проєкт «ЛітРес. Бібліотека», який дозволяє державним і приватним організаціям надавати можливість видачі електронних видань на пристрій читача при збереженні авторських прав і ліцензійних угод з видавництвами.

Мобільний Інтернет дає можливість звертатися на сайт бібліотеки з будь-якої точки за умови, що він зручний у використанні на малоформатних дисплеях. На жаль, більшість сайтів бібліотек перевантажені великим обсягом інформації і відображаються у вкрай незручному форматі. Відповідно, мобільні рішення передбачають варіант створення спеціальної версії сайту, адаптованої для мобільних пристроїв. Прихильниками такого рішення є творці баз даних компаній ProQuest, Taylor & Francis, Annual Reviews, Cambridge Journals, The Psychoanalytic Review та більшість бібліотек великих зарубіжних університетів. На сьогоднішній день сайти бібліотек часто вже включають в себе адаптацію під різні види екранів, відповідаючи тенденції адаптивного дизайну.

Популярним рішенням трансляції тієї чи іншої послуги бібліотеки - є створення мобільного додатку - як програмного продукту, розробленого спеціально для мобільних пристроїв, смартфонів, планшетних комп'ютерів, що допомагає вирішувати різні прикладні завдання: від доступу до інформації про бібліотеку до створення особистого кабінету в мобільному форматі.

Прикладами використання такого рішення можна назвати продукти компаній arXiv, ARTstor, JSTOR, SciFinder, Emerald, Royal Society of Chemistry, Oxford University Press, Wiley, Association for Computing Machinery, American Chemical Society, American Mathematical Society і ін.

Аналіз зарубіжного досвіду зі створення бібліотечних мобільних додатків дозволяє виявити найбільш часто використовувані послуги: доступ до електронного каталогу і баз даних, бронювання місць для занять, режим роботи бібліотеки, адреса, контактні дані,

віртуальна довідкова служба, доступ до особистого облікового запису та новин бібліотеки. Творці мобільних додатків EBSCOHost, Taylor & Francis та Jstor дозволяють зв'язати мобільний пристрій користувача і його акаунт в конкретному програмному продукті (базі даних, наприклад), отримуючи, таким чином, доступ до ресурсу в зручний час і місце (зазвичай від 90 до 180 днів з моменту активації, в залежності від політики власника ресурсу).

Серед вітчизняних бібліотек впровадження обслуговування за допомогою мобільного додатка зробила Дніпропетровська міська бібліотека ще у 2014 р. Мобільний додаток DnperLibrary дає змогу власникам смартфонів і планшетів читати електронні книги, дізнаватися про цікаві заходи та ставити запитання бібліотекарям онлайн, або ознайомитися з топ-10 книг, які бібліотечні фахівці щомісяця відбирають з нових надходжень літератури. До кожної додається фото обкладинки, коротка анотація і демо-версія. Тобто, користувач може в режимі онлайн прочитати кілька перших сторінок книги, і якщо вона йому сподобається, залишити заявку, і бібліотека надішле електронну версію. Або ж можна прийти і взяти паперову версію книги безпосередньо в бібліотеці. Проте, варто уточнити, що на сьогодні додаток недоступний, оскільки перебуває в роботі у зв'язку з удосконаленням.

Українська бібліотечна асоціація розпочала у 2018 р новий проєкт – створення зручного та безоплатного онлайн-сервісу «Бібліотека для тебе - Library for you» (веб та мобільна версія), який буде орієнтувати всіх, кому це необхідно, щодо місцезнаходження найближчої бібліотеки та надавати інформацію про бібліотечні послуги. Це дозволить кожному мешканцю України та її гостю обрати бібліотеку відповідно до його потреб.

Інформаційно-бібліотечний простір України є мало інтегрованим і не дуже зручним для користувача та не дозволяє максимально розвивати сучасні бібліотечні послуги. На багатьох регіональних інформаційних сайтах за запитом «Бібліотеки» можна знайти адресну інформацію про місцезнаходження бібліотеки та адресу інтернет-сторінки. Водночас, інформацію про послуги бібліотек, спектр яких зараз дуже широкий, треба збирати на різних веб-сайтах і веб-сторінках, що потребує більше часу користувачів бібліотек.

Наразі, необхідність створення єдиного інформаційно-бібліотечного сервісу, заснованого на принципах відкритості та максимальної доступності інформації для кожного потенційного користувача українських бібліотек.

Окрім залучення нових користувачів, перехід бібліотек у віртуальний простір дає ще один важливий плюс в статистичному підрахунку користувачів. Системи інтернет-статистики при всій своїй схожості мають певні особливості в повноті поданих даних, що збираються, відображаючи повну картину бібліотеки та її Е-користувачів.

Статистика Google Analytics - це безкоштовний сервіс аналітики відвідуваності сайту від пошукової системи Google. Надає детальні дані по всім відвідувачам, відображаючи дані про регіон, операційні системи, провайдера, джерела трафіку та інші важливі параметри. На сайт власника встановлюється Java Script від Google, який автоматично відслідковує всі переходи. Система починає запис дій і переміщень, як тільки відвідувач заходить на будь-яку сторінку ресурсу. При цьому враховуються як прямі переходи, так і відвідування з пошукової системи, соціальних мереж, рекламних сервісів та інших джерел. За фактом усе інформаційне середовище бібліотеки збирається, підраховується і обробляється всього в пару кліків.

Розвиток віртуального простору бібліотеки сьогодні відбувається в напрямку інтеграції її інформаційного і культурно-просвітницького потенціалу. Воно здійснюється шляхом освоєння засад мережевого спілкування з їх інтерактивністю, прямим обміном даними, спільною працею в мережевому співтоваристві, залученням користувачів до формування та оцінювання інформаційного контенту, стиранням розмежувань між творцями інформації та її споживачами. Проєкти та сервіси активно розвиваються самими користувачами (форуми, блоги, соціальні мережі тощо), відрізняються мобільністю і соціальністю. Таким чином створюються умови для самоорганізації неформальних співтовариств по інтересах, переходу від монологової комунікації до діалогу і полілогу, з'являється можливість враховувати думки інтернет-користувачів про прочитане і про якість

їх обслуговування в бібліотеках, формувати новий інформаційний ресурс на основі різноспрямованої взаємодії між бібліотекарями та користувачами.

Список використаних джерел:

1. Библиотека в двух измерениях : среда материальная и виртуальная // [Электронный ресурс] // ЛаЛаЛань : веб-сайт. – Режим доступа: <https://lala.lanbook.com/biblioteka-v-dvuh-izmereniyah> – Загл. с экрана.
2. В Україні кількість інтернет-користувачів зросла до 23 мільйонів// [Електронний ресурс] // УКРІНФОРМ : веб-сайт. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2797152-v-ukraini-kilkist-internetkoristuvaciv-zroslo-do-23-miljoniv.html> – Загл. з екрана.
3. Терещенко, І. Ю. Використання мобільних технологій в інформ-наційноаналітичній діяльності бібліотек / І. Ю. Терещенко // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.) : у 2 ч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада директорів наук. бібліотек та інформ. центрів академій наук членів МААН ; ред. В. І. Попик [та ін.]. – Київ, 2015. – Ч. 1. – С. 317–320.
4. Google Analytics // [Электронный ресурс] // Rookee: веб-сайт. – Режим доступа: <https://wiki.rookee.ru/google-analytics/> – Загл. с экрана.
5. QR-code in library practice some examples / Ajay Shanker Mishra, Sachin Kumar Umre, Pavan Kumar Gupta // International Journal of Engineering Sciences & Research Technology. – 2017. – №6 (2) : February. – P. 319- 326.

Мосієва Інна Георгіївна,
провідний бібліограф ДОБД

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСЛУГИ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК

Бібліографія – це своєрідна археологія української культури.

Бібліографія є інфраструктурною складовою бібліосфери, що забезпечує нормальне функціонування бібліотечної справи, тому в проєктах інформатизації розробки і впровадження бібліографічної системи, необхідно розглядати як пріоритетне завдання.

Розвиток інформаційної культури користувачів є сьогодні одним з найважливіших завдань бібліотек, бо нове покоління повинно вміти формувати свої потреби в інформації, ефективно здійснювати пошук необхідної літератури, відбирати та оцінювати інформацію. Стрімкий розвиток інформаційних технологій докорінно змінив сучасне середовище.

Бібліограф все більше стає бібліографом-аналітиком, бібліографом-дослідником, при цьому сутність бібліографічної роботи залишається колишньою – підготовка та доведення до споживачів інформації.

Бібліографічні потреби за своєю природою не є статичними. Вони постійно змінюються під впливом зовнішнього середовища. Бібліографічна служба одна з перших відчуває зміни, що відбуваються в житті суспільства.

Інформаційно-бібліографічні послуги сучасних бібліотек - результат практичної бібліографічної діяльності, що задовольняє потреби користувачів у бібліографічній інформації. Здійснюється послуга шляхом бібліографічного пошуку, аналітичного опрацювання інформації та створення бібліографічної продукції з використанням довідково-бібліографічного апарату (ДБА) та ресурсів мережі Інтернет.

Видами бібліографічних послуг є:

- бібліографічні довідки;
- бібліографічний пошук;
- бібліографічне редагування та створення бібліографічної продукції.

До них належать також консультації з самостійного пошуку в бібліографічних джерелах, які є також методом бібліографічного навчання користувачів бібліотек.

Бібліографічне інформування поступово переміщується у веб-середовище. Результатом цього є: віртуальні виставки, відеобібліографічні огляди, оповіщення про нові надходження, бюлетені нових надходжень, бібліографічні списки, дайджести тощо. Все частіше у сучасній бібліотечній практиці використовують такий вид інформаційних послуг, як віртуальна довідка («чатова», «онлайнова», «електронна», «автоматизована», «цифрова»). За характером необхідної інформації бібліографічні довідки поділяються на адресні, тематичні, уточнюючі, фактографічні та змішані.

За часом одержання відповіді на запит вирізняють:

- синхронне обслуговування, яке відбувається в режимі живого спілкування;
- асинхронне обслуговування, перевагою якого є те, що користувач може відправити запит у будь-який час, з будь-якої точки земної кулі.

Бібліотечні фахівці не тільки оперативно і вчасно задовольняють попит віддалених користувачів, але й навчають їх самостійному бібліографічному пошуку, вмінню орієнтуватися в довідково-пошуковому апараті бібліотеки, інформаційних системах.

Найбільше поширення отримують два варіанти інформаційного обслуговування: консультування в режимі он-лайн і за допомогою віртуальної довідкової служби. Перша форма передбачає інтерактивну, фактично живу, допомогу бібліографа.

Віртуальна довідкова служба а саме: «Віртуальна довідка», «Бібліограф on-line», «Інтернет-довідка», «On-line довідка», служба «Запитай бібліографа» – це не просто мережева довідкова служба, а частина роботи бібліотеки по довідково-інформаційному обслуговуванню користувачів.

Динамічне зростання кількості користувачів з мобільними телефонами, планшетами та смартфонами суттєво розширює можливості роботи з інформацією. У цьому контексті бібліотеки активно долучаються до процесу впровадження та використання QR-кодів, як ефективного способу надання додаткової інформації читачам.

Достатня кількість читачів є абонентами індивідуального та групового інформування. Для них створюються інформаційні кейси, за допомогою яких користувачі постійно отримують інформацію за уподобаннями, що ретельно розшукується в періодиці, книжкових виданнях, Інтернеті. Але часи змінюються, і зараз став актуальним ще й віртуальний інформкейс, коли матеріал читач отримує за допомогою електронної доставки документів.

Не втрачають популярності і такі форми інформування як ксерокейси, видача на абонементі ксерокопій (наприклад, творів зі шкільної програми, яких немає в друкованому вигляді) та віртуальний методпортфель, який дозволяє інформувати бібліотечних фахівців, педагогів за допомогою електронної доставки документів про методичні матеріали, корисні для практичного застосування.

Одним із сучасних способів просування книг за допомогою новітніх технологій є – буктрейлер, що дає змогу привернути увагу користувачів до нових книг, що надійшли до книгозбірні, або є в наявності. Буктрейлери націлені на тих, хто має смак до віртуального мистецтва. Це, по суті, завоювання нових аудиторій.

Все частіше бібліотеки використовують у своїй роботі електронний спосіб інформації – віртуальні виставки. Їх мета полягає в публічній інтернет-презентації різних видів документів. Користувачі мають можливість ознайомитися із зовнішнім виглядом документів, бібліографічним описом та розгорнутою анотацією, скористатися посиланнями на повні тексти видань.

Останнім часом велике значення набула видавнича діяльність бібліотек, як один з напрямків інформування користувачів, просування книги та читання.

Автоматизація бібліотечних процесів, створення електронного каталогу, доступ бібліотек до світових інформаційних ресурсів через Інтернет дають можливість створення якісної, бібліографічної продукції яка є важливим комунікативним засобом залучення користувачів до бібліотеки.

Виділяють три основних типи бібліографічних посібників:

- бібліографічний покажчик;
- бібліографічний список;
- бібліографічний огляд

Тематику інформаційно-бібліографічної продукції бібліотек визначають інформаційні запити користувачів, пріоритетні напрямки та програми, за якими працюють бібліотеки: краєзнавство, рекомендації новинок художньої літератури, актуальні проблеми конкретних соціальних груп тощо.

Бібліографічні посібники можна розділити на дві групи:

- посібники великих форм;
- посібники малих форм

Великими формами вважаються:

- бібліографічні покажчики;
- путівники;
- нариси та огляди;
- бібліографічні антології;
- енциклопедії;
- календарі знаменних та пам'ятних дат

Останнім часом набули популярності малі форми рекомендаційної бібліографії, а саме:

- списки літератури (бібліографічний, рекомендаційний);
- бібліографічні пам'ятки;
- дайджести (прес-дайджести);
- буклети;
- закладки;
- листівки

Нові інтернет-технології покращують довідково-бібліографічне обслуговування користувачів, але вони не замінять традиційне обслуговування та фізичну присутність читача в бібліотеці. У майбутньому традиційне і віртуальне обслуговування об'єднаються, тобто буде присутній і бібліотекар і користувач, який зможе мати безпосередній доступ до електронних ресурсів.

Рівень сучасного розвитку бібліографії в різних державах світу неоднаковий, тому одним із головних завдань, що вирішуються в даний час Міжнародною федерацією бібліотечних асоціацій та установ, є сприяння розвитку бібліографії в усіх країнах, з тим, щоб зробити ці відмінності мінімальними.

Досвід бібліотек Великобританії, Німеччини і США висвітлює розвиток бібліографії та підйом бібліографічної інформації до національного рівня; розкриває питання, які охоплюють видові ознаки документів, створення бібліографічних продуктів, їх особливості та порядок доступу.

В суспільстві існує стійкий попит на інформаційно-бібліографічні послуги, особливо це стосується потреб, що виникли останнім часом у проведенні бібліометричних досліджень і оцінці науково - публікаційної активності організацій та авторів. На жаль, існує проблема недооцінки державою ролі бібліотек, зокрема фахівців-бібліографів, у здійсненні інформаційного супроводу наукових досліджень. Необхідна організація бібліографічного обслуговування відповідно до тенденцій світового інформаційного процесу. Завдяки осмисленню і освоєнню досвіду колег значно підвищується професійний рівень кожного з нас, з'являється можливість встановити особисті професійні контакти.

Бібліографи – висококваліфіковані спеціалісти, знавці своєї справи роблять все, щоб створити привабливий образ бібліотеки – затишного, теплого дому, де можна отримати необхідну інформацію та цікаво провести вільний час.

Список використаних джерел:

1. Брежнева, В. В. Информационное обслуживание: продукты и услуги, предоставляемые библиотеками и службами информации предприятий [Текст] / В. В. Брежнева, В. А. Минкина. – 2-е изд., перераб. – Санкт-Петербург : Профессия, 2008. – 304 с.
2. Добко, Т. В. Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.) [Текст] / Т. В. Добко. – Київ, 2013. – 376 с.
3. Ісаєнко, О. Інноваційні бібліотечні технології інформаційного обслуговування [Текст] / Олександр Ісаєнко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2011. – 158 с.
4. Коваль, Т. М. Читач універсальної бібліотеки в системі бібліотечноінформаційних послуг [Текст] / Т. М. Коваль // Бібліотечний вісник – 2003. – № 2. – С. 20–23.
5. Коготков, Д. Я. Библиографическая деятельность библиотеки: организация, управление, технология [Текст] : учебник / Д. Я. Коготков ; науч. ред. д-р пед. наук Г. В. Михеева ; под общ. ред. д-ра пед. наук О. П. Коршунова. – Санкт-Петербург : Профессия, 2005. – 304 с.
6. Колесникова, Т. Впровадження інноваційної моделі бібліотеки як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії [Текст] / Т. Колесникова // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 11. – С. 21–22.
7. Лобузін, К. Шляхи інтеграції бібліотечної діяльності до онлайнового середовища [Текст] / К. Лобузін // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 7. – С. 30–34.
8. Слободяник, М. С. Бібліотека, документ, комунікації [Текст] : вибрані праці / М. С. Слободяник. – Київ : Ліра, 2010. – 308 с.